

המכבייה ה – 21

הצעות לפעילויות חינוכיות

ומידע היסטורי

למקומות, היכון, רוץ!

**On your mark,
Get set,
GO!**

דבר המפקח המרכז והממונה על החינוך הגופני (המפמ"ר)

מורות ומורים יקרים,

אחת לארבע שנים אנו נוטלים חלק באירוע הגדול והמרשים "משחקי המכביה". מדובר באחד מאירועי הספורט הגדולים בעולם.

השנה נציין את המכביה ה- 21 המפגישים בין בני נוער יהודים מרחבי העולם המגיעים לישראל לפגוש ולהיפגש, לשחק ולהתחרות, להכיר את מדינת ישראל ואף להתערות בה.

המכביה הציבה לעצמה מטרת-על; לאחד בני נוער יהודים באווירה חברתית, תרבותית וספורטיבית. יש בין המשתתפים כאלה שזהו המפגש המשמעותי היחיד בהקשר יהודי שהם לוקחים בו חלק.

עלינו, המורות והמורים לחינוך גופני, להירתם ולקחת חלק פעיל משמעותי בארגון האירוע, לסייע בביצוע התחרויות ובהנגשת רעיון המכביה לכל תלמידי ישראל. אנו נקיים אירועים בית ספרים ואירועים מחוץ לבתי הספר ברוח המכביה, בשיתוף פעולה מלא עם מארגני המכביה.

בחוברת שלפניכם תמצאו רעיונות להפעלת התלמידות והתלמידים בבית הספר ומחוצה לו ואף מידע חשוב על ההיסטוריה של המכביות, מידע שחשוב למסור לילדי ישראל.

אנו מאחלים לכל התלמידים ולכל באי המכביה הצלחה בתחרויות וחוויה תרבותית יהודית משמעותית.

שלכם,

גיא דגן

דבר מחלקת חינוך, המכבייה ה-21 ומוזיאון הספורט היהודי ע"ש איריס סמית'

מורות ומורים יקרים,

אנו עומדים בפני שנה מיוחדת וחשובה, הרי היא "שנת המכבייה", המכבייה ה-21 תתקיים בין התאריכים 12-26/7/2022 ובשנה זו, כבכל שנת מכבייה, נרתם משרד החינוך להעלאת המודעות והידע של תלמידי ישראל בנושא המכבייה והספורט היהודי.

בחוברת המידע שלפניכם, הצעות למערכי שיעור, ימי שיא, ופעילויות שונות שאתם יכולים לקיים ולהפיק בנושא המכבייה, בצירוף תמונות שצולמו מבתי ספר שונים ברחבי הארץ במכבייה הקודמת וממחישים היטב את האווירה והעשייה המרגשת.

אל תחמיצו את המערכים המקוונים ברוח המכביות, שהופקו על ידי "תחום הדעת תרבות יהודית-ישראלית".

חלקה השני של החוברת שנפתח בכותרת: "**המכביות – המשחקים האולימפיים של העם היהודי**" – מספר את סיפורו של הספורט היהודי והמכביות מראשיתו של הרעיון – ועד היום, ומכיל מידע היסטורי מקיף לצד תמונות ארכיון מגוונות, וכן מציג את ההקשר הלאומי והחברתי הרחבים של התקופות השונות. חוברת זו תהווה כלי עזר בידכם להכנת מערכי שיעור ופעילויות וכן תעניק לכם השראה להפקת פעילות ערכית חוויתית או ספורטיבית.

באתר ארכיון מכבי שכתובתו: archive.maccabi.org נעלה בקרוב מערכי שיעור ותכנים נוספים (סרטונים, מצגות ועוד), ואל תוותרו על **אתר המכבייה ה-21** המכיל מידע מתעדכן על המכבייה ואירועיה.

זה גם המקום לציין כי תחרויות ומתחמי המכבייה יהיו פתוחים ללא עלות לקהל הרחב ובאתר המכבייה תוכלו לקבל מידע על מיקומם.

פעילות חינוכית זו שאתם תובילו בשנת המכבייה תקרב את תלמידי ישראל והקהילה כולה - ל 126 שנות ציונות מכבית, ו-90 שנים של מכביות - והאירוע הגדול ביותר של העם היהודי יהיה משמעותי עבור תלמידי ישראל והקהילה כולה תודות לשיתוף הפעולה הפורה ביננו

שלכם

קרן כורש

03-6715727 | keren@maccabi.org

תוכן העניינים

פרק א – הצעות לפעילויות חינוכיות לשנת המכביה

- מערך שיעור בנושא "המכביה מעודדת עליה" ..... עמ' 1-6
- מערך שיעור בנושא "יחסי ישראל – תפוצות" ..... עמ' 7-15
- דילמות מעולם הספורט בצל השואה..... עמ' 16-21
- הצעה לדיבייט בנושא: " מכביה בכל מחיר?" ..... עמ' 22-23
- הכרת המושג: "יהדות השרירים" ..... עמ' 24-25
- הכרת ענפי הספורט במכביה..... עמ' 25-26
- סמלי המכביות..... עמ' 26-27
- הצעות ואפשרויות לפעילויות בית ספריות בסימן המכביות..... עמ' 27-35
- קישורים לפעילות אורייתית וחוויתית לכיתות א'-ט' – באדיבות "תחום הדעת תרבות יהודית – ישראלית"..... 36-37
- הפניה למידע נוסף ברשת..... עמ' 37

פרק ב – מידע היסטורי: " המכביות - המשחקים האולימפיים של העם היהודי"

הפיקוח הארצי
על החינוך הגופני

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
הפיקוח הארצי על החינוך הגופני

הצעות למערכי שיעור

"המכביות מעודדות עליה לישראל"

**"המכביה היא מפגן של אמונה ותקווה של העם היהודי בעתידו
בארץ ישראל ובמדינת ישראל" (יצחק רבין ז"ל, טקס נעילת המכביה ה-14)**

המכביה היא האירוע הספורטיבי השני בגודלו בעולם ונחשבת לאירוע הבינ"ל הגדול ביותר של העם היהודי, המתקיים במדינת ישראל כל 4 שנים, במהלכו יהודים מכל העולם מגיעים לישראל לשבועיים של תחרויות ספורט, הכרת הארץ והעמקת הזהות היהודית תוך הדגשת מרכזיותה של ישראל בחיי העם היהודי וחיזוק ההמשכיות היהודית של קהילות ישראל בעולם.

מנהיגים רואים במכביה מפגן המקרב בין יהודים בארץ ובעולם, היהודים שמגיעים מכל קצוות תבל לישראל, מתכנסים יחד למפגן ססגוני של אחווה ואחדות המציפים רגשות חמים בלבבות כולם. הספורטאים ומשלחותיהם מגיעים ארצה, מתאחדים עם אזרחי המדינה וזוכים להזדמנות להכיר את המדינה, להתוודע אליה, לטייל בה ובכך לחזק את הזיקה כלפיה. כאשר הם חוזרים לארצותיהם עם כל הידע והחוויות שצברו הם בעצם הופכים למעין "שגרירים" של מדינת ישראל בקרב הקהילות בהן חיים והמעגלים הסובבים אותם בחייהם. חלקם אף מחליטים לעלות ארצה בעקבות המכביה ולבנות את ביתם בישראל.

לפניכם מספר ספורטאים יהודים שעשו עלייה בעקבות המכביה. הכירו אותם ובהמשך מחכה הצעה למערך שיעור בנושא.

אגנס קלטי

מתעמלת הונגריה- יהודיה , אלופה אולימפית בעלת עשר מדליות, מהן חמש מדליות זהב ואלופת עולם.

נולדה ב- 1921, (חגגה 100 בינואר 2021) שם משפחתה המקורי היה קליין. בזמן אולימפיאדת מלבורן התרחש המרד ההונגרי ואגנס קלטי, כמו ספורטאים הונגרים רבים, נשארה באוסטרליה וקיבלה מקלט מדיני.

ב- 1957 הגיעה לישראל, למשחקי המכביה החמישית, והחליטה להישאר בארץ. בישראל עבדה במכללת וינגייט וכן שימשה כמאמנת נבחרת המתעמלות של ישראל . בשנת 1989, אחרי נפילת הקומוניזם בהונגריה, חזרה לבקר שם וזכתה בהוקרה רבה מהמשטר הדמוקרטי החדש.

קלטי נולדה בבודפשט למשפחה יהודית מבוססת, היא החלה להתאמן בהתעמלות בגיל ארבע במועדון ספורט יהודי.

בגיל 16 היתה לאלופת הונגריה. בזמן הכיבוש הגרמני ב- 1944 התחבאה באמצעות מסמכים מזוייפים כמשרתת בכפר. אביה, דודיה ומשפחותיהם נשלחו לאושוויץ ושם נספו, אמה ואחותה ניצלו. לאחר המלחמה חידשה קלטי את אימוניה.

מבין כל התמעמלים במשחקים האולימפיים, מדורגת קלטי במקום עשירי בכל הזמנים, לפי מספר מדליות הזהב שאותן צברה, ולכן נחשבת על ידי רבים כאחת הספורטאיות היהודיות הגדולות ואחת המתעמלות הגדולות בכל הזמנים.

טל ברודי

טל ברודי נולד ב- 30 באוגוסט 1943 בניו-ג'רזי בארצות הברית. כדורסלן עבר אמריקאי –ישראלי אשר הפך בישראל לסמל ככדורסלן, וכעולה אשר נקלט בהצלחה בחברה הישראלית.

טל ברודי הגיע לישראל בקיץ שנת 1965 כחבר משלחת ארצות הברית למכביה השביעית.

קבוצתו זכתה במדליית הזהב בטורניר. למרות הצלחותיו בארה"ב החליט טל ב- 1966 לעלות לישראל והצטרף לשורות קבוצת הכדורסל של מכבי תל אביב.

לאחר ניצחונה של מכבי תל אביב על צסק"א מוסקבה במסגרת גביע אירופה לאלופות אמר טל את המשפט שנחרט בתודעה הלאומית הישראלית, והמסמל את נצחון הרוח והוא : "אנחנו במפה, ואנחנו נשארים במפה – לא רק בספורט אלא בהכל".

"הגעתי למכביה, היתה כאן אווירה יפה, הרגשתי זיקה, חיבור. אמרו לי: אם אתה בא לפה, אנחנו מאמינים שתוכל לשנות משהו. עדיין הייתי תחת הרושם של המכביה, שנתנה לי להרגיש שייכות.

טל ברודי זכה בפרס ישראל לשנת 1979 על : "תרומה מיוחדת לחברה ולמדינה בתרבות הגוף". היה הספורטאי הראשון שקיבל את פרס ישראל, ופתח את הדלת לספורטאים נוספים.

"כשקיבלתי את פרס ישראל הייתי בן 34, חשבתי שאם קיבלתי פרס גדול ומשמעותי, אני חייב להמשיך את כל מה שאני עושה. כיום אני שגריר של רצון טוב, של עם ישראל ושל העם היהודי".."

וילי סימס

וילי סימס נולד ב- 1959 בניו יורק בארצות הברית, הוא כדורסלן עבר אמריקאי – ישראלי ששיחק בעמדת הקלע וגובהו 1.93 .

סימס נחשב לאחד השחקנים הבולטים בליגת העל בכדורסל בשנות ה-80 וה-90 ואחד מסמליה הגדולים של מכבי תל אביב.

ב-1977 השתתף וילי סימס במשחקי המכביה העשירית והיה שותף לזכייתה של נבחרת הכדורסל האמריקאית במדליית הזהב.

הוא השתתף עם ארצות הברית גם במשחקי המכביה האחת עשרה ב-1981.

בעקבות יכולתו הטובה במכביות, הוחתם וילי סימס יחד עם חברו לנבחרת ארצות הברית, דייוויד בלאט, במכבי חיפה לקראת עונת 1981/1982 בליגה הלאומית- אז הליגה הבכירה.

כשנתיים במדי מכבי חיפה קלע סימס 933 נקודות וכיום הוא ממוקם במקום ה- 16 בטבלת קלעי כל הזמנים של הקבוצה.

לאחר שתי עונות מוצלחות במיוחד עבר לשחק ב"הפועל תל אביב", עמה זכה בגביע המדינה. לאחר שנתיים נוספות באליצור נתניה, עבר לשחק בעונת 1987/1988 במכבי תל אביב, בה שיחק חמש עונות וזכה עמה בחמש אליפויות ובשלושה גביעים.

בנוסף, העפיל עם קבוצה זו פעמיים לגמר הליגה האירופית. ב-1992 עבר ל"הפועל אילת", שאותה עזב לאחר ארבע עונות ב-1996.

וילי סימס בנה את ביתו בישראל.

דייד בלאט

דייד בלאט נולד ב- 1959 בעיירה מסצ'וסטס שבארצות הברית. במהלך לימודיו שיחק כרכז במגמת הכדורסל באוניברסיטה.

בלאט השתתף במכביה האחת עשרה בשנת 1981, כשחקן נבחרת ארצות הברית בכדורסל, וזכה עמה במדליית הזהב. בלאט היה כדורסלן ומאמן כדורסל ישראלי- אמריקאי, הוא אימן את קבוצת קליבלנד מליגת ה- NBA במשך עונה וחצי, ובכך הפך למאמן הישראלי הראשון שאימן קבוצה בליגה בכירה זו.

בשנת 2000 מונה לעוזר מאמן במכבי תל אביב תחת הנהגתו של המאמן פיני גרשון. כעוזר מאמן זכה בגביע הסופרליג בגביע היורוליג.

בשנת 2002 מונה למאמן הקבוצה, עמה זכה בגביע היורוליג, באליפות הליגה האדריאטית וב-5 אליפויות ו-6 גביעים, ובזכות זה נבחר למאמן העונה.

בלאט היה גם מאמנה של נבחרת רוסיה בין השנים 2006-2012, והוביל אותה ב-2007 לזכייה ראשונה והיסטורית באליפות אירופה בכדורסל, והפך למאמן הישראלי היחיד שזכה בתואר זה.

בשנת 2011, באליפות אירופה בכדורסל, המשיך בלאט באימון נבחרת הכדורסל הרוסית והצעיד אותה לזכייה במדליית הארד באליפות אירופה.

דייד בלאט בנה את ביתו בישראל.

בנו תמיר בלאט יליד 1997 משחק כיום בהפועל תל אביב ובנבחרת הנוער הישראלית.

הצעה למערך שיעור בנושא:

"המכביה מעודדת עליה"

מומלץ לכיתות ה' – ח'

מטרות:

1. הכרת מטרותיה העיקריות של המכביה: הדגשת מרכזיותה של ישראל בחיי העם היהודי וחיזוק ההמשכיות היהודית של קהילות ישראל בעולם.
2. הכרת המושג ציונות – מה משמעותו ואיך מתקשר למכביה?
3. הכרת ספורטאים מעוררי השראה בספורט היהודי.
4. הכרת המושג "יהדות התפוצות" והמשמעות של המפגש הבינלאומי שמחבר בין יהודים מכל קצוות תבל.

מהלך הביצוע:

1. התלמידים יתחלקו לקבוצות, כל קבוצה תבצע עבודת חקר ו"תעודת זהות" על אחד מהספורטאים שעלו לישראל שהוצגו לעיל. התלמידים יעזרו במידע ברשת ויפנו לארכיון מכבי לבקשת מידע נוסף. (03-6715729/03-6715727)
- תעודת הזהות על כל ספורטאי תכלול: הצגת ארץ המוצא ממנה הגיע /ה הספורטאי/ית, ההישגים החשובים של אותו ספורטאי/ת, נקודות חשובות בחייו/יה, באיזו מכביה השתתף/ה, איזו תכונת אופי מיוחדת מאפיינת אותו/ה ומה האני מאמין שלו/ה.
- התלמידים יציגו את עבודתם במליאה באמצעות מצגת.

הצעה למערך שיעור בנושא:

"יחסי ישראל והתפוצות וחשיבותה של המכביה"

מומלץ לכיתות ט' – יב'

מטרות:

- הכרת מפעל המכביה, המהווה מפעל ספורט יהודי-ציוני מזה עשרות שנים.
- הכרת הגישות השונות הרווחות בציבור היהודי לגבי יחסי ישראל והתפוצות.
- להעלות למודעות את יחסם של בני הנוער ליהודי התפוצות.
- לחזק את תחושת השייכות והאחריות של בני הנוער ליהודי התפוצות.

מהלך הביצוע:

המורה יעניק רקע באמצעות הסבר פרונטלי או הקרנת מצגת: הרעיון לקיים משחקים עולמיים של נוער יהודי, מעין משחקים אולימפיים יהודיים, הועלה כבר ב-1911 על ידי פריץ אברהם בביטאון "אגודת המתעמלים היהודית". אך מי שהיה המאיץ העיקרי למימושו של הרעיון היה יוסף יקותיאל, ממנהיגי הבולטים של מכבי ארץ ישראל. הצעתו לקיים "מכביאדה" בשנת 1932, במלואות 1800 שנה למרד בר-כוכבא, התקבלה בוועידה הארצית של מכבי ארץ ישראל ב-1928 ואושרה לביצוע בקונגרס העולמי של מכבי שנערך במהריש-אוסטראו בצ'כוסלובקיה בשנת 1929.

על פי הצעתו של יוסף יקותיאל, למכביה היו כמה מטרות השזורות זו בזו:

- להציג לפני העולם את תרבות הגוף היהודית המתפתחת.
- לגרום לבני נוער מהגולה להכיר את ארץ ישראל ובכך להבליט את מרכזיותה בעולם היהודי.
- להדגיש את הסולידריות היהודית: הספורטאים היהודיים אינם רק נציגי מולדתם אלא נציגי העם היהודי בכללותו..
- לחזק ולטפח את תנועת המכבי.

יקותיאלי טען כי המכביות אינן חיקוי למשחקים האולימפיים של ימינו, ואכן, רעיון המכביה דומה לרעיון המשחקים האולימפיים הקדומים ביוון שנועדו לחזק את התודעה ההלנית המשותפת, יותר מאשר למשחקים האולימפיים המודרניים בעלי האופי הבין-לאומי.

דיון:

- האם לדעתכם מטרתיו של יוסף יקותיאלי אכן באות לידי מימוש במכביה?

שלב ב'

המשתתפים יחולקו ל- 6 קבוצות

כל קבוצה תקבל קטע מקור וכרטיס משימה קבוצתית ותענה על השאלות שבו:

כרטיס משימה קבוצתית

קראו את קטע המקור שברשותכם והתייחסו לשאלות הבאות:

- מהי העמדה המוצגת בקטע שקראתם בנושא יחסי ישראל-תפוצות?
- האם אתם מסכימים עם עמדה זו? מתנגדים לה? נמקו.
- הכינו את עמדתכם להצגה במליאה.

להלן 6 מקורות המידע:

מקור מספר 1

פרופ' יחזקאל דרוך, נשיא המכון לתכנון מדיניות העם היהודי, נשא דברים בכנס הרצליה, ב-23.1.08 בנוגע ליחסי ישראל-תפוצות. בין היתר, אמר: "עתידו של העם היהודי אינו מובטח ... אנחנו מתרחקים מיהודי התפוצות. מגמות שונות מביאות להתרחקות הולכת וגדלה בין ישראל לתפוצות, אשר באה לידי ביטוי גם בשחיקה בהזדהות עם ישראל בקרב הדור הצעיר".

בין הסיבות מונה פרופ' דרוך את הנקודות הבאות:

- חוויית החיים והמשמעות של להיות יהודי בישראל שונות מאוד מאלו שבתפוצות.
- המסגרת הפוליטית שונה לחלוטין: מדינה ריבונית לעומת רשת של קהילות וולונטריות.
- שלילה של רעיון "מדינת לאום" בקרב צעירי יהדות ארה"ב והתחזקות הזהות העצמית הלאומית כ"ישראלי" ו"לא יהודי" בקרב צעירים לא דתיים בארץ.
- צעירי יהדות התפוצות הדתיים מאוכזבים ממידת היותה של ישראל "מדינה יהודית", וצעירי יהדות התפוצות הלא-דתיים מאוכזבים ממשקלם החזק של מוסדות הדת בישראל.
- שחיקה במשמעות הרגשית של חוויית תקומתה של ישראל אחרי השואה עבור הדור הצעיר לעומת הדור הקודם שחוה תקופה זו.

מקור מספר 2

יותר ממחצית העם היהודי חי בישראל. המדינה נתפסת על ידי הקהילות היהודיות בתפוצות כמדינה חזקה ומבוססת ולא כמדינה חלשה בראשית דרכה, הקשורה כבעבר בחבל הטבור ליהדות התפוצות ותלויה בה...

לפתחן של הקהילות היהודיות בעולם רובצת היום בעיה קשה ומטרידה של התבוללות: התרחקות בני הדור הצעיר וחוסר העניין שלהם במסגרות חיי הקהילה... למדינת ישראל חייב להיות עניין ראשון במעלה לסייע לקהילות היהודיות לעצור את הסחף הזה ולהתגייס בדרכים חדשות ויצירתיות למען המשך קיומו של העם היהודי...

הדרך העיקרית שאנו מציעים היא מיצובה של ישראל כמקור עניין, אתגר והזדהות לצעירים יהודים מכל העולם. ...אנו פועלים לחזק את גורמי ה"משיכה" של ישראל, אך בהיעדר גורמי "דחיפה" משמעותיים, בוחרים מרבית היהודים בתפוצות להישאר בארצותיהם.

חיי רבים מהיהודים קשורים למדינת ישראל. הם תורמים לה ביד נדיבה, מעורבים בפרויקטים רבים ומשותפים. הם רואים בקשר עם ישראל אמצעי ראשון במעלה לחיבור ילדיהם למסורת, לתרבות ולערכים היהודיים, לחיי הקהילה, להבטחת המשך חייהם כיהודים... אלה האתגרים המרכזיים להמשך קיומו של העם היהודי בארץ ובתפוצות...

זאב ביילסקי, יו"ר הנהלת הסוכנות היהודית וההסתדרות הציונות העולמית, (הארץ, 8.5.06)

מקור מספר 3

כיום, כאשר אין כמעט יהודי שהעלייה לארץ נמנעת ממנו בכפייה, ההכרעה שלא לעלות מטילה צל כבד על יומרתו של העם היהודי לבטא נאמנות אינסופית למולדתו ההיסטורית. הבחירה לא לעלות מטילה צל על מידת הרצינות של יהדות הגולה בנכונותה להתמודד עם מה שהיא מגדירה לכאורה כבעייתה הקיומית – ההתבוללות. עם כל הבעיות הנוגעות לזיקה של הישראלים למסורת היהודית, עדיין עלייה לארץ היא בוודאי אופן ההתמודדות הפשוט והיעיל ביותר עם בעיית ההתבוללות. בכל זאת, רוב יהודי הגולה בוחרים שלא לעלות, ובכך הם מעידים שגם אם הם מוטרדים מבעיית ההתבוללות, הנוחות האישית חשובה להם יותר.

יאיר שלג (הארץ, 10.5.06)

מקור מספר 4

"שותפות של אמת בין צדדים שונים מבוססת על ההנחה שלכל אחד מהם יש עניין בקיומה ובשגשוגה של השותפות. אין טעם להציע שותפות לשני צדדים, במקרה זה יהודי ישראל ויהודי התפוצות, אלא אם כן ניתן להצביע על היתרונות הגלומים בה עבור שניהם. בחינה של דפוסי שיתוף המוצעים בין יהודי התפוצות לבין יהודי ישראל מעלה כי לכל אחד מן הצדדים אכן יש נכסים של ממש שהצד האחר יכול לעשות בהם שימוש כדי לקדם את ענייניו שלו. במובן זה השותפות מושתתת על בסיס איתן.

החברה היהודית בישראל היא בעלת נכסים שיש להם חשיבות רבה מאוד עבור יהודים הדרים בקהילות בתפוצות. ישראל לא רק הייתה במשך שנים מוקד של הזדהות וגאווה לכל חלקי העם היהודי, אלא תרמה תרומה של ממש לשיפור איכות החיים בקהילות רבות בעולם, לחיזוקן ולביצורן. השותפות עם יהודי התפוצות מקנה גם ליהודי ישראל יתרונות ממשיים. מדינת ישראל והחברה הישראלית זקוקות לשותף בתפוצות. אופייה של מדינת ישראל, שהוקמה כמדינת העם היהודי, מתעצב על ידי הזיקה בינה לבין אלה שאינם דרים בה בפועל, אבל רואים עצמם בשר מבשרה. בהיותה מבודדת בסביבתה הגיאוגרפית- הפוליטית ומצויה בסכנה של איום פיסיו מתמיד, שאבה האומה בישראל עידוד רב מאוד ממשאבי התמיכה וההזדהות שזרמו אליה מכל רחבי העולם היהודי. העם בישראל עדיין זקוק למשאבי תמיכה אלה.

מאליו יובן, כי התרומה הגדולה ביותר שיכול יהודי לתרום לחברה בישראל ולמדינת ישראל היא לבוא לארץ ולחיות בה את חייו. יהודים שיבחרו לעשות כן יוכלו לממש בדרך השלמה ביותר את חייהם כיהודים בחברה יהודית גאה וחופשית.

מכל מקום, חיוני שמדינת ישראל ומנהיגים מכל שכבות העם בישראל ימשיכו להשקיע מאמצים רבים כדי לגבש את ההזדהות של יהודי התפוצות עם ישראל. הזדהות כזאת מעניקה לישראלים לא רק חוסן מוסרי ומוראלי, אלא גם נגישות למשאבים חשובים של עוצמה פוליטית וכלכלית. בעתיד –

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
הפיקוח הארצי על החינוך הגופני

- המשך קטע מקור 4

הנראה לעין מדינת ישראל תמשיך להזדקק למשאבים אלה. עושרם של יהודים בקהילות רבות מאוד בעולם הוא משאב המעניק יתרון לחברה הישראלית על פני חברות רבות אחרות. אמנם נכון, חשיבותם היחסית של כספי הפילנתרופיה המגיעים לישראל באמצעות המוסדות הלאומיים איננה דומה לזו שנודעה להם לפני מספר עשורים. אבל נסו להסביר את עובדות הסטטיסטיקה למי שנעזר בכספים אלה במגזר ההתיישבות, לעולה שהגיעה מן התופת בסרייבו או לילדה שהובאה לאחר שלא היה מי שידאג למחסורה באחת הרפובליקות האסלאמיות של מדינות חבר העמים.

תחושת השיתוף בין יהודי התפוצות לבין מדינת ישראל לא תצטמצם לאיסוף תרומות, אלא תורחב לערוצי קשר מגוונים, הכרוכים גם במגעים חברתיים, כמפורט להלן, ואלה יוכלו אף להעמיק ולבסס את הקירבה והכבוד ההדדי בין חלקי העם היהודי."

מתוך: **אברהם בורג, ברית עם: טיוטת מתווה למדיניות המוסדות הלאומיים של העם היהודי**, הסוכנות היהודית, סיון תשנ"ה, יוני 1995

מקור מספר 5

"אם חייבים להשתמש במשל כלשהו, צריך להעדיף את דוגמת הראש והגוף. אם היהדות היא גוף חי, ישראל היא ראשה. קשה לתאר כיצד יתקיים הגוף ללא הראש. ישראל היא הראש משום שמתקיים בה יסוד הריבונות, הכוח והשליטה העצמית שאינו קיים בשום איבר מאיברי היהדות. הציוויליזציה היהודית המסורתית יכלה להמשיך ולהתקיים ללא בסיס של ריבונות ועצמאות, אך היהדות בעת החדשה, דווקא בשל שיווי הזכויות ותהליך החילוניות שעבר עליה, זקוקה לראש הישראלי. בין כוח המשיכה של ישראל לבין טמיעה מוחלטת אין ניצבת מבחינתה אדמת הפקד. ישראל היא ראש היהדות; היא ראש הדאגה, ראש התקווה, ראש הגאווה. אין אלו מליצות. היכנס למרכז יהודי קהילתי בצפון אמריקה ובדוק את לוח המודעות. רוב עוסק בעניינה של ישראל: תרומה, נסיעה מאורגנת בקיץ, שיעורי עברית, ריקודי עם מישראל, הרצאת ישראלי אורח, הפגנת מחאה בעניין ישראלי. ישראל היא התוכן היהודי העיקרי לגבי רוב רובה של הקהילה היהודית 'המחויבת' בעולם כולו. שקיעת הציוויליזציה המסורתית ורצח יהודי אירופה הותירו את רוב יהודי התפוצה ללא מרכז אחר. אם חלילה תיעלם ישראל - ואפילו לצורכי אזהרה קשה לכתוב דברים אלה - לא יחזיק מעמד הגוף חסר הראש. יישארו איים קטנים של יהדות הלכתית ויישארו (אולי) חיי קהילה למטרות של סעד, עזרה הדדית ושמירה על הווי פסבדו-דתי שעתידינו ניוון הדרגתי."

מתוך: אמנון רובינשטיין, **להיות עם חופשי**, הוצאת שוקן, 1977, עמ' 195

מקור מספר 6

סקר ארצי שבוצע בשנת 1989, עבור הוועד היהודי האמריקני מצא ש-73% מהיהודים הסכימו ש"הדאגה לישראל היא חלק חשוב מאוד של היותי יהודי". בשנת 2005, כעבור עשור וחצי בלבד, המספר התואם כבר ירד ל-57%. יתרה מזאת, בוגרים צעירים יותר מפגינים קשר חלש יותר לישראל מכפי שמפגינים המבוגרים.

לא מדובר רק בקשר לישראל. סקר האוכלוסין היהודי בארה"ב משנת 2001-2000, מראה כי, באופן משמעותי, האוכלוסייה הבוגרת הצעירה מסכימה פחות מהאוכלוסייה הבוגרת יותר לתמוך במידה רבה באמירה ש"יהודים בארה"ב ויהודים ברחבי העולם שותפים לגורל אחד", או ש"כאשר אנשים נמצאים במצוקה, יש ליהודי ארה"ב אחריות גדולה יותר להציל יהודים מאשר לא-יהודים". תגובות להצהרה הפשוטה: "יש לי תחושה חזקה של שייכות לעם היהודי", מלמדות הרבה מאוד. שיעור היהודים המסכים במידה רבה להצהרה זו יורד בהדרגה מנקודת שיא של 75% בקרב המשיבים שגילם שישים ומעלה, עד לשפל של 47% בקרב בוגרים עד גיל שלושים וחמש.

מתוך מה קרה לעם היהודי? סטיבן מ. כהן וג'ק וורטהיימר, קומנטרי, יוני 2006

הצעה למערך שיעור בנושא: דילמות מעולם הספורט בצל השואה

מומלץ לכיתות ה' – ח'

השואה שהתקיימה כנגד העם היהודי בתחילת 1933 ובמהלך מלחמת העולם השנייה ועד כניעת גרמניה הנאצית במאי- 1945 נחשבת עד היום לרצח העם מהגדולים בהיסטוריה האנושית. החתירה להשמדת העם היהודי, שלילת זכויותיהם ושלילת כל צלם אנוש היו מהחמורים שהעולם ידע.

להלן לפניכם שני סיפורים מיוחדים המגלמים בתוכם דילמה עימה התמודד/ה אישיות מיוחדת המזוהה עם עולם הספורט – האחת ספורטאית מצטיינת – **יהודית דויטש**, והשני – **פרדי הירש** - איש חינוך שהציל ילדים בגטו, ושהספורט היה מעמודי התווך בחייו.

בואו נגלה עם מה התמודדו השניים בתקופה כה קשה, מה היו החלטותיהם, ומה אנו למדים מההכרות עימן.

הדיון בשתי הדילמות שיובאו להלן, יתבצע בכיתה באמצעות מספר הפעולות אותן יעברו התלמידים.

ההפעלות יתבצעו בצורה **אישית** כאשר כל תלמיד מפעיל את שיקול דעתו האישי, דיעותיו, אמונותיו והשקפותיו, ולאחר מכן יתבצע **דיון קבוצתי** באותן הסוגיות לאור שיקולי הדעת של התלמידים.

השיח הקבוצתי יהווה אמצעי להתמודדות עם הסוגיות ויהווה לגיטימציה להעלאת פתרונות ותפיסות שונות.

סיפורה של יהודית דויטש

מטרת הדיון

1. דיון כיתתי ובחינת הדילמה: השתייכות חברתית ללאום בו אתה חי מול השתייכות לעם היהודי – מה צריך לגבור על מה ומתי?
2. בחנו את הדילמה והמתח בין אחריות הדדית לבין הצלחה אישית, בעיתות משבר וכיום.
3. רפלקציה – תארו אירוע שאתם חוויתם שעמדתם מול דילמה והיה עליכם לבחור בחירה קשה, מה החלטתם? ומה השפיע על בחירתכם?

מילות מפתח לדיון: דילמה, קונפליקט, שואה, שייכות חברתית, שייכות דתית, סולם ערכים, סנקציה, הכח וינה.

יהודית דויטש הספלה נולדה בווינה, ב 18 - באוגוסט. 1918 היא נודעה כשחיינית אוסטרית ישראלית, אשר עמדה על כבודה היהודי וסירבה- לייצג את אוסטריה באולימפיאדה בזמן השלטון הנאצי במלחמת העולם השנייה.

כילדה יהודייה, לא הורשתה דויטש להצטרף למרבית מועדוני הספורט באוסטריה, והיא הצטרפה למועדון הספורט היהודי "הכוח וינה", שם זכתה בתארים רבים וקבעה שיאי אוסטריה חדשים בשחייה חופשית למרחקים בינוניים וארוכים.

בשנת 1935 זכתה דויטש בפרס ספורטאית מצטיינת, שניתן על ידי רשות הספורט האוסטרית. בשנת 1936 קיבלה דויטש את עיטור הכבוד האוסטרי כאחת משלוש הספורטאיות הטובות ביותר במדינה ונבחרה לייצג את אוסטריה באולימפיאדת ברלין, אולם היא סירבה להשתתף באולימפיאדה, במחאה על מדיניותו של אדולף היטלר, וכתבה מכתב אישי באומרה "אני מסרבת להתחרות על אדמה שמוציאה להורג בצורה מבישה את עמי". דויטש היתה נערה בת 18 בתקופה ההיא.

כתוצאה מהמחאה ומסירובה – ננקטו כלפיה סנקציות ונאסר עליה להתחרות במסגרות רשמיות. בשנת 1938 עלתה לארץ ישראל וזכתה באליפות ישראל בשחייה. **לאחר עזיבתה את אוסטריה, שללו ממנה רשויות הספורט ואת תאריה ומחקו את שמה מספרי השיאים כלא היתה.**

בשנת 1995 בעקבות פניה של מכבי עולמי לפרלמנט האוסטרי - **התנצל הפרלמנט האוסטרי רשמית בפני דויטש והחזיר את שיאיה לספרים**, ויהודית הוזמנה לאוסטריה לטקס התנצלות. יהודית סרבה לחזור למקום ששלל את תאריה ולפיכך ההתנצלות התבצעה על אדמת ישראל, במוזיאון מכבי שבכפר המכביה, לבקשתה של דויטש.

ב 19 בנובמבר, 2004 בגיל 86 נפטרה יהודית דויטש בהרצליה, ישראל. דויטש סיפרה את סיפורה בסרט התיעודי "הכוח לשחות", שיצא לאקרנים בשנת 2004.

מתוך כתבה על יהודית דויטש, עיתון הארץ: 2004,

"מותה של לוחמת"

"יהודית דויטש נפטרה שלשום בהרצליה בגיל 86 שחינית יוצאת מהכלל הייתה, שיאנית אוסטריה בכל המרחקים בסגנון חופשי, ספורטאית השנה באוסטריה ב 1935 -ספורטאים מייצגים לא פעם מאבקים פוליטיים וחברתיים. לעתים נדירות ספורטאי באמת גדול משלם מיוזמתו מחיר אמתי במאבק שבחרו לעצמם או שבחרו עבורם הנסיבות. אפשר לחשוב על מוחמד עלי, שוויתר על חגורת האליפות. דויטש ויתרה על קריירת השחייה בכדי לא לייצג את אוסטריה באולימפיאדת ברלין ב 1936 -מעשה לא פשוט. השנה הייתה ' 36 ולא ' 38 ולא ' 39 עובדתית, סוף מעשיו של היטלר לא היה ידוע. יהודים ייצגו את ארצות הברית, אוסטריה וגרמניה במשחקים האולימפיים בברלין". **בכל בריכות השחייה כתוב שהכניסה לכלבים ויהודים היא אסורה.**__"

סיפורו של פרדי הירש

מטרת הדיון

1. בחינת דמותו של מחנך בשעת חירום באמצעות ניתוח בחירותיו.
2. דיון בערך הדוגמה האישית כשיטת חינוך
3. "נפש בריאה בגוף בריא" - מה התפקיד של הפעילות הספורטיבית בעיתות משבר? מהן הסיבות המרכזיות בעטיין פרדי התאמץ להקנות לילדים אורח חיים ספורטיבי?
4. בחירת ערך האינדיווידואליזם מול ערך הקולקטיב – הקבוצה

מילות מפתח לדיון: מלחמת העולם השנייה, גטו, בלוק 31, מכבי צעיר, חינוך לספורט, נפש בריאה בגוף בריא, אחריות ההדדית, אחריות אישית.

שמו של פרדי נקשר בראש ובראשונה עם חינוך ילדים ונערים יהודים בגטו טרזין (טרזינשטאט) ובמחנה ההשמדה- בירקנאו.

פרדי הירש נולד בשנת 1916 בעיר אאכן בגרמניה, כבר בילדותו גילה ערכים של צופיות וציונות. הוא הצטרף לתנועת הצופים היהודים בגרמניה ולארגון הספורט "המכבי הצעיר". גם כאשר משפחתו היגרה לבוליביה בשנת 1926, הוא נשאר בגרמניה מתוך רצון וחלום להגיע לארץ ישראל. בשנת 1935 אחרי שעמד בראש ארגון יהודי בפרנקפורט, עבר לפראג אשר בצ'כיה. שם נקשר שמו עם הארגונים הספורטיביים היהודיים ביניהם ארגון "הגיבור" – היא אגודת מכבי בפראג. הירש אירגן פעילויות ספורט תחרותיות, משחקים ואימונים למאות ילדים, כאשר הוא מפיץ את ערכי הקהילתיות היהודית, האחריות ההדדית והבריאות הגופנית – נפשית.

בשנת 1943 הועבר לגטו טרזין, שם ניהל את הפעילות החינוכית בתנאים הקשים של הגטו.

כשהעבירו אותו למחנה ההשמדה אושוויץ-בירקנאו הוא הקים את בלוק 31, שכולו מורכב מילדים. מטרתו העיקרית של הירש הייתה להקל את תנאי חייהם של הילדים מבחינה פיזית ונפשית. על ידי הקמת בלוק 31, האמין הירש שיוכל ליצור עבור הילדים מסגרת חברתית חינוכית טיפולית כמו אלה שהתקיימו בגטו טרזינשטט.

פעילותו החינוכית שבליבה חינוך לספורט ולערכים יהודיים-ציוניים השפיעה על יהודים רבים – והוא פעל על פי תפיסתו: **"נפש בריאה בגוף בריא"** הוא הקפיד על בריאות הגוף של הילדים ועל נקיונם האישי ומדי יום בכל עונות השנה ערך מסדר ניקיון. פרדי שהיה מדריך ספורט והעריך מאוד את הפעילות הגופנית, דאג שהמחנכים יעסקו עם הילדים בספורט מדי יום. אחד היעדים החשובים של הירש היה להעלים מעיני הילדים ככל שניתן את המציאות בבירקנאו ולשמור על זהותם האנושית.

יש הסוברים כי פרדי נטל את חייו באושוויץ בשנת 1944 כאשר נודע לו כי הנאצים מוליכים את כל הילדים להשמדה ואין ביכלתו לעשות עוד להצלתם.

כך או אחרת, פרדי הירש ייזכר כאחד האנשים והמחנכים הגדולים של אותה תקופה וכדמות יהודית המייצגת מעשה גבורה, אומץ ומצויינות.

פרדי הירש – דיון ותרגיל

דמיינו כי אתם עומדים בנעליו של פרדי הירש, בתקופת מלחמת העולם השנייה, נסו לברר איך אתם הייתם נוהגים במקומו?

1. משפחתו היגרה לבוליביה בתחילת שלטון הנאצים - האם להגר איתם או להישאר בגרמניה לבד?

(נשאר בגרמניה מתוך רצון להגיע לארץ ישראל).

2. התפתחות אישית אל מול עשייה קהילתית? (הקדשת הזמן לתנועה יהודית ציונית ולארגון

תחרויות ספורט. ארגן פעילויות ספורט תחרותיות, משחקים ואימונים כאשר הוא מפיץ את ערכי

הקהילתיות היהודית-ציונית, האחריות ההדדית ובריאות גוף- נפש).

3. הירש מונה למנהל מחלקת הבניינים של הגטו- האם לנצל את המעמד לטובתו האישית על מנת

לשרוד או לנצל את מעמדו לטובת הקהילה? (התעקש שילדים יתאמנו ויפעלו בכל יום בגטו, כי

ראה בפעילות זו את הדרך היחידה להישרדותם).

4. לאחר ההגעה למחנה אושוויץ - האם לדאוג להישרדות אישית או להמשיך בפעילות החינוכית?

(הירש הקים את צריף 31 בו נערכה פעילות חינוכית מגוונת לילדים וצעירים, דאג לבריאותם ואף

הצליח להשיג להם מזון משופר)

5. הירש נתבקש לעמוד בראש ההתקוממות נגד הנאצים בגלל ידיעה על משלוח המשפחות

לאושוויץ - האם להנהיג את המרד (לעזוב את הילדים) או להישאר ביחד עם הילדים עד הסוף

המרד? לא ברור איך פרדי הירש נהרג באושוויץ-ביחד עם הילדים או ערב קודם לכן.

הצעה למערך שיעור + דיבייט בנושא:

מומלץ לכיתות ז'-ט'

האם יש לקיים את המכביה בכל מחיר?

המכביה ה-16 התקיימה בצילם של שני אירועים קשים, שיאה של האינתיפאדה השנייה, מעט אחרי הפיגוע בדולפינריום ואסון המכביה במכביה הקודמת, כשחלק מהפצועים היו עדיין מאושפדים.

הכנות אינטנסיביות וההרשמות מחו"ל הצביעו על כך שהמכביה ה-16 תשבור שיאים לגבי מספר המשתתפים והישגי ספורט. אך התגברות הטרור עד לפיגוע בדולפינריום בת"א (יוני 2001) קצת לפני המכביה, גרם להצעות של המשלחות הגדולות לדחיית המשחקים בשנה ואף איים על ביטולם.

כחודש לפני פתיחת המכביה, ועד המכביה דן באפשרות לדחות את המכביה בשנה, עקב ריבוי הביטולים של משלחות ספורטאים יהודיים מחו"ל. הייתה דילמה מורכבת ביותר – האם לדחות את המכביה? מה המשמעות של דחיית האירוע הספורטיבי והצינוי ואיזה מסר תעביר דחיית המכביה? לאחר עיבוד הנתונים של מספר הספורטאים שאישרו השתתפותם, נמצא כי הם מאפשרים את קיום המכביה.

ישיבת חירום של מנהיגי מכבי (יוני 2001) וחברי ממשלת ישראל בדרג הגבוה ביותר הדגישו את חשיבות קיום המכביה והבטיחו סדרי ביטחון יוצאי דופן שבסופו של דבר הביאו להחלטה להמשיך בהכנות כמתוכנן. תוך סדרי ביטחון כבדים, נערך טקס הפתיחה ב-16 ביולי בפעם הראשונה באצטדיון טדי בירושלים, הטקס היה מרהיב ומשך קהל צופים רב.

מטרת הדיון

1. קיימו דיבייט כיתתי בנושא כן או לא – האם נכון לקיים את המכביה בכל מחיר:
  - שערו, מה חשו היהודים מהמדינות השונות בעמדם מול הדילמה אם להגיע או לבטל? מה אתם הייתם מרגישים?

- תארו מהם השיקולים בעד קיומה של המכביה בתקופה זו ומהם השיקולים נגד?
- מה חשיבותה של המכביה לעם היהודי, מעבר לעיסוק בספורט עצמו?
- 2. בסרטון מברך ראש הממשלה אריאל שרון ז"ל ואומר לספורטאים: "אנחנו צריכים אתכם עכשיו יותר מתמיד", למה לדעתכם מתכוון שרון ז"ל באומרו "יותר מתמיד"?

אמצעי עזר:

בקרר באתר ארכיון מכבי עולמי שכתובתו: <http://archive.maccabi.org>
לחצו על תיבת: "פעילויות בביתה" ושם **תצפו בסרטון**: "מכביה בכל מחיר".

הצעה למערך שיעור בנושא:

הספורט היהודי והכרת המונח: "יהדות השרירים"

מומלץ לכיתות ד'-ז'

"עלינו ליצור שוב יהדות שרירית חזקה "כן! ליצור שוב! דברי ימינו מעידים כי לפנינו היתה קיימת יהדות כזאת.. " (מקס נורדאו, הקונגרס הציוני השני 1898)

בקונגרס הציוני השני שהתקיים בבאזל בשנת 1898, קם אדם בשם מכס נורדאו, שהיה גם חברו הטוב של הרצל, נאם באותו קונגרס ויצא בקריאה נרגשת ומאד מעניינת לכל היהודים – הוא קרא ליהודים להתחיל לעסוק בספורט בצורה מסודרת ומאורגנת, הוא קרא להם לטפח חוסן גופני, כוח, שרירים, זריזות ומשמעת, והוא טבע בנאומו משפט מאד חשוב והוא: "יהדות השרירים", הוא האמין שבעקבות העיסוק בספורט – ישתפר הדימוי העצמי והלאומי של היהודים ותגבר תפיסת המסוגלות שלהם ביחידים ובעם. כבר אז לפני מעל 100 שנים הובן הקשר בין גוף לנפש ומרכזיותו של הספורט בחיזוק התודעה ועמידה באתגרים.

**קראו בהרחבה על מכס נורדאו בפרק ב' בחוברת זו:
מידע היסטורי: "המכביות - המשחקים האולימפיים של העם היהודי"**

מטרת הדיון

1. להכיר את המונחים "קונגרס", "יהדות השרירים", "תפיסת מסוגלות"
2. בחינת המונח "נפש בריאה בגוף בריא" לפי משנתו של נורדאו, מה קווי היסוד העומדים אחרי הרעיון?
3. איזה תפקיד מילא הספורט בעיני מכס נורדאו בעת ההיא?
4. האם לדעתכם המונח "יהדות השרירים" תקף גם בימינו?

הצעה למערך שיעור בנושא:

ענפי ספורט במכביה:

מומלץ לכיתות ג' – ח'

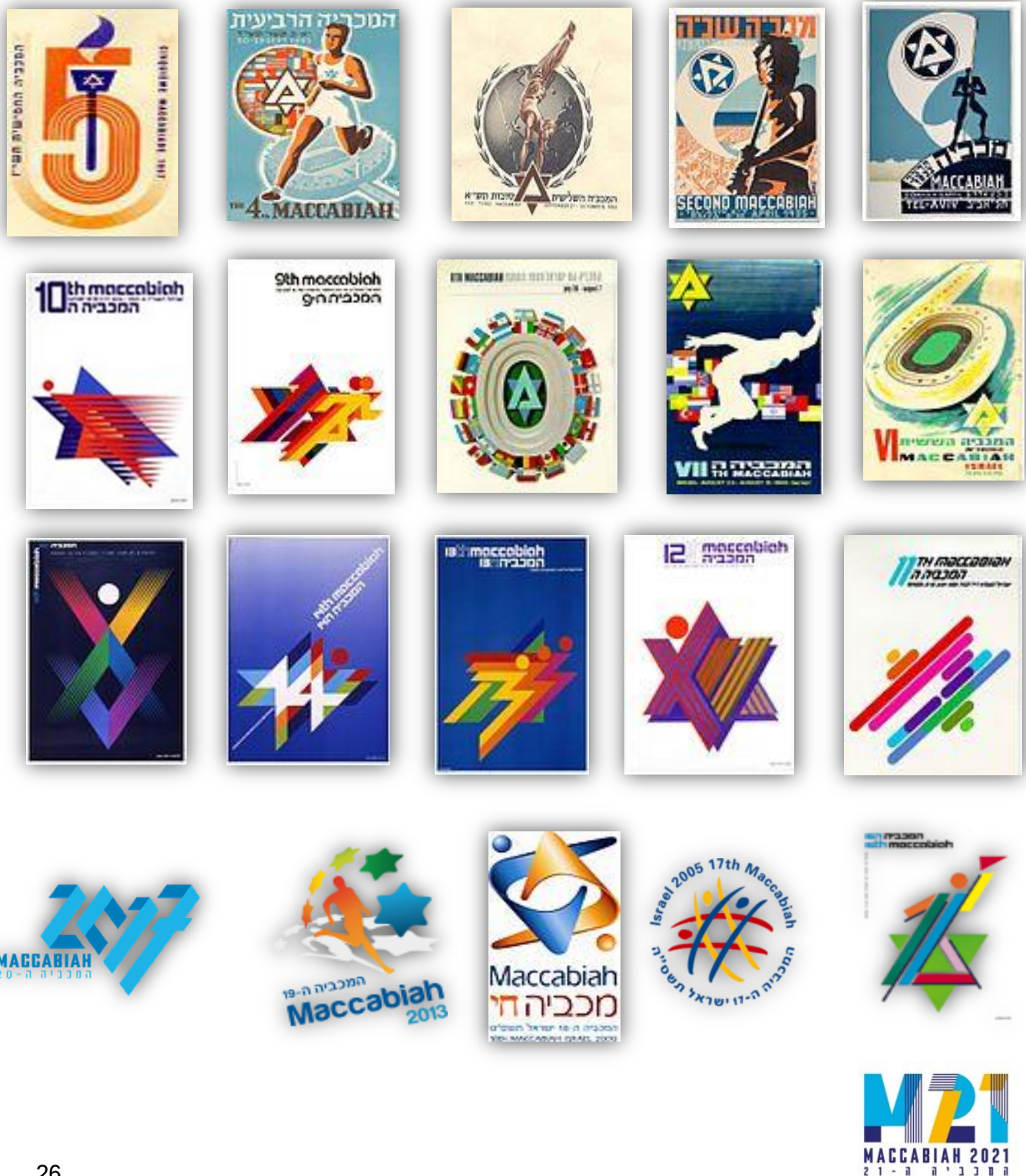
מטרה: הכירו מקרוב את ענפי הספורט במכביה ה-22

אופן הביצוע: בחרו עף ספורט שמעניין אתכם, בצעו עבודת חקר על ענף הספורט שבחרתם, מיצאו ספורטאי יהודי בולט שמייצג ענף ספורט זה והציגו במליאה בליווי תמונות.

אופניים, אופניים פארלימפי, אתלטיקה קלה, באולינג, בדמינגטון, בייסבול, ברידג', ג'ודו, גולף, הוקי דשא, הוקי קרח, התעמלות אמנותית, התעמלות מכשירים, חצי מרתון, טקוואנדו, טניס, טניס פארלימפי, טניס שולחן, טניס שולחן פארלימפי, כדור מים, כדורגל, כדורסל, כדורסל 3X3, כדורסל פארלימפי, כדורעף, כדורעף חופים, כדורגל חופים, כדורת דשא, נטבול, לקרוס, מכבי מן, קריקט, קשתות, קשתות פארלימפי, שחמט, סף, פוטסל, קארטה, רוגבי, סקווש, סקייבורד, סופטבול, טיפוס, גלישה בלוח קצר, שחייה, שחייה פארלימפי, רכיבה על סוסים

הכירו את סמלי המכביות : לכל מכביה הופק סמל המייצג אותה, הסמל לרוב משלב מוטיבים ספורטיביים המשולבים במוטיבים המזוהים עם העם היהודי כמגן דוד.

הצעות לפעילויות בית-ספריות בסימן המכביות

במהלך שנת הלימודים, מומלץ לקיים בבתי הספר פעילויות לימודיות וחוויתיות רבות באמצעים שונים בסימן המכביה: **הפסקות פעילות, תוצרי למידה מגוונים, טורנירים שכבתיים לכיתות ג'- יב', הרצאות, ימי ספורט ועוד.**

שיא הפעילות יהיה ב"שבוע החינוך הגופני בסימן המכביה", במהלכו יציגו התלמידים את פירות הלמידה בנושא, ויעסקו במסגרת שיעורי החינוך הגופני ובמסגרת הפעילות הבית ספרית הכוללת בנושא המכביה.

צוות החינוך הגופני ינהל את אירועי הספורט בשיתוף עם הצוות החינוכי והנהלת בית הספר. חשוב ביותר לקיים שיתוף פעולה עם מגמות נוספות בבית הספר כגון: מוסיקה, צילום, אמנות ועוד.

הצעה ללמידה מבוססת פרויקטים (Project-Based Learning).

מומלץ לכיתות ה-ז'

1. התלמידים יתחלקו לזוגות ויבחרו נושא ברוח המכבייה מבין נושאים שהמורה יאפשר. למשל:
  - המכבייה הראשונה התקיימה בשנת 1932 והאחרונה התקיימה ב- 2017 בחרו מכבייה והציגו את כל הידוע לכם על אותה מכבייה, הסמל שלה, המדינות שהשתתפו בה, ענפי הספורט, המנהיגים שבירכו, האירועים המדיניים שקרו באותה תקופה, מי השתתף בטקסי הפתיחה והנעילה וכו'.
2. התלמידים יחקרו את הנושא שבחרו ויאספו מידע אודותיו ממקורות שונים כולל ארכיון מכבי הזמין להם עם סרטי המכביות וכל מידע לו יזדקקו בעבודתם, והתלמידים יתכננו את לוחות הזמנים לפרויקט שנבחר.
3. התלמידים יפתחו תוצרי למידה בעבודת צוות ויצגו בפני כיתתם את התוצר הסופי באמצעות מצגת או פלקט עליו מודבקים קטעי המידע שאספו. ההצגה תשקף את המסע שעברו והידע שרכשו.

הצעות לפעילויות בית ספריות בסימן המכביה לבתי ספר יסודיים וחס"ב

יצירה ואמנות

התלמידים יבחרו דימוי ברוח המכביה והספורט היהודי (לדוגמא, סמלי המכביה, משחקי המכביה, תחרויות הספורט, ציננות ומפגש יהודים מכל התפוצות בארץ ועוד) ויצירו אותו, או יצלמו צילום מיוחד בהשראת הנושא היצירות יתלו ברחבי בית הספר ויקשטו את כתליו בשנת המכביה ותיערך תערוכת ציורים וצילומים אליה יוזמנו הורי התלמידים.

חיבור ושירה

התלמידים יכתבו חיבור בנושא המכבייה והספורט היהודי מתוך נושאים שהמורה יציע ויציג והתלמיד התחבר אליהם באופן אישי, החיבורים יוקראו בכיתות ולאחר מכן יתלו ויוצגו במרחבי בית הספר.

ימי שיא / טורנירים / ימי ספורט

דוגמה לפעילות בשכבת ח'

כל כיתה תייצג מדינה מסוימת ממשותפות המכביה.

הכיתה תשתמש במאפיינים של המדינה: דגל, תלבושת, מוסיקה, מאכלים ועוד. האירוע יתחיל בטקס מצעד המשלחות עם הדגלים וימשיך בטקס הדלקת הפיד, "שבועת הספורטאים", קיום תחרויות בין הכיתות לפי ענפי הספורט, טקס חלוקת פרסים וטקס סיום עם מצעד המשלחות.

- ענפי הספורט בסימן המכביה יבחרו בהתאם לתנאים הקיימים בבית הספר.
- צוות המורים יכין תעודות ומדליות בית ספריות עם לוגו המכביה ה-21.
- צוות המורים ידאג לשופטי מזכירות, לשופטים, למלווים ולכל הנדרש לקיום מוצלח של פעילות הספורט.

- פרק הזמן יבחר בהתאם לתכנית השנתית של ביה"ס.
- צוות המורים יארגן פעילויות משותפות עם שכבות גיל שונות.
- צוות המורים יארגן פעילויות משותפות עם בתי ספר נוספים באזור.

שבוע החינוך הגופני יתקיים בסימן המכביה ויהווה את שיאה של הפעילות שנעשתה במהלך שנת הלימודים, הן בחלק העיוני, בלמידה קצרה מהי המכביה (מצגת/סיפורים אישיים/דיון), והן בחלק המעשי – תחרויות ספורטיביות.

דוגמה לפעילות לכיתות ג'

יתקיים יום מכביה במרחב כאולם ספורט או חצר ביה"ס: יוקמו תחנות לפעילות מותאמת גיל השמה דגש על יצירה, משחקים קבוצתיים, עבודת צוות: כמשחק הזיכרון באמצעות צמדי כל סמלי

המכביות הפוכים, הכנת ציורי דגלים, וכתרים למשלחות, עמדת הכנת ציורי ספורט, תחנת איפור, תחנות ספורט ועוד.

לדוגמה: כל כיתה תייצג משלחת למכביה, התלמידים יעטו גלימה שיכינו וכתר עם ציור של דגל המדינה שמייצגים ויצעדו בתהלוכה ססגונית ומרגשת, משלחת משלחת לקול תשואות חבריהם.

הזמנת ספורטאי להרצאה בבית הספר

בתי ספר שיקיימו יום שיא יוכלו להזמין ולארח ספורטאי להרצאה בפני התלמידים. רשימת הספורטאים הזמינים והתאריכים האפשריים ימסרו בהמשך ויפורסמו על ידי המפקחים.

הזמנת הספורטאי תיעשה מול מכבי תנועה עולמית באמצעות פנייה למייל keren@maccabi.org

ביקור במוזיאון הספורט היהודי ע"ש אייריס סמית, מיסודו של מוזיאון מכבי ע"ש פייר גילדסגיים

החל מה 16.5.2022 – מוזיאון הספורט היהודי החדש והמרהיב, יפתח שערו לבתי הספר בתיאום מראש וללא עלות.

המוזיאון החדש מספר את תולדות הספורט היהודי והמכביות באמצעים חדשניים ומרהיבים. מהרו לתאם.

לתיאום - גב' קרן כורש: keren@maccabi.org / 03-6715727/

הזמנת המוזיאון הנייד אליכם לבית הספר

שנת המכביה מאפשרת הזמנת "מוזיאון נייד אליכם לבית הספר. והעברת פעילות כיתתית וחוויתית (זמן שיעור) ברוח המכביה על ידי מדריך/ה מוסמך ללא עלות.

המוזיאון הנייד יפעל מדצמבר ועד סוף יוני – מהרו לתאם ולהבטיח את הפעילות אצלכם

הפעילות כוללת הדרכה פרונטלית, צפייה בסיום וירטואלי הלוקח את התלמידים למסע מרתק בתולדות הספורט היהודי, מורשת תנועת מכבי ותולדות המכביות, ומשחק טריוויה אינטראקטיבי המסייע ומקדם למידה משמעותית וחוויתית.

לתיאום ביקור בבית ספרכם - גב' קרן כורש: keren@maccabi.org | 03-6715727

*בכפוף להנחיות משרד הבריאות ומשרד החינוך בימות מגפת הקורונה.

פעילות אוריינית חווייתית

תחום הדעת תרבות יהודית-ישראלית מזמין אתכם ליהנות מסיפור המכביה
בדרך אוריינית וחוייתית.

"התקווה במכביה" - מדריך למורה – כיתה א'

אלכס טס אל המכביה – ספרון דיגיטלי – כיתה ב'

הנצחון של דריה – ספרון דיגיטלי (יש לגלול למטה לחלק ג') – כיתה ג'

על פדורגל וערבות הדידת – ספרון דיגיטלי (יש לגלול למטה לחלק 5) – כיתה ד'

אביגיל "אבי" הופמן - סיפורה של ספורטאית יהודיה פורצת דרך – כיתה ה'

המניין של הנבחרת (יחידת לימוד) – כיתה ט'

למידע נוסף והרחבות: מכביה ברשת:

- @ <https://www.maccabiah.com> אתר המכביה ה- 21
- @ <http://archive.maccabi.org> ארכיון מכבי ע"ש יוסף יקותיאל
- @ המכביה הראשונה - סרטון
- @ המכבייה הראשונה 1932
- @ יוסף יקותיאל - מגשים החלומות
- @ ארץ קטנה גדולה: יהדות השרירים-המכביה
- @ המכביה התשיעית - ארכיון המדינה
- @ תריץ אחורה - המכביה
- @ פתיחת המכביה השלישית באצטדיון רמת גן, 1950 - סינמטק ירושלים/ארכיון המדינה
- @ המכביות הראשונות בכרזות – הספרייה הלאומית
- @ המכביה - ד"ש ספורטיבי משנות החמישים
- @ המכביה - ד"ש ספורטיבי משנות החמישים
- @ כוכבים רבים בין 1500 הספורטאים, באי המכביה, דבר, 27.7.1969
- @ המכביות הראשונות בכרזות – הספרייה הלאומית
- @ המנון המכבייה, אתר זמרשת.
- @ המכבייה הראשונה, תמונות, הארכיון הציוני.

המכבייה

המשחקים האולימפיים של העם היהודי

המכביות

המשחקים האולימפיים של העם היהודי

הרצל ו'היהודים החדשים':

"דור של יהודים נפלאים יצמח מן האדמה. שוב יקומו המכבים".

תיאודור – או בשמו העברי: **בנימין זאב – הרצל** (1860-1904) יזם את הקונגרס הציוני הראשון שנערך בבאזל שבשווייץ ב-29 **31 באוגוסט 1897**. הרצל היה המנהיג היהודי הראשון בעת החדשה שגיבש את הלאומיות היהודית, והיה הראשון שהחל לפעול בשמה. הוא הקים וליכד את התנועה הציונית והגדיר את יעדה: הקמת מדינה יהודית.

אחרי הקונגרס הראשון, ב-3 בספטמבר 1987, כתב ביומנו:

” אם אמצה את קונגרס באזל בדיבור אחד – שאזהר לא להגותו ברבים – הריהו זה: בבאזל ייסדתי את מדינת היהודים. אם אומר זאת היום בקול, יענה לי צחוק כללי. אולי בעוד חמש שנים, בוודאי בעוד חמישים שנה, יודו בכך כולם.

אישיותו הכריזמטית של הרצל עוררה תקוות משיחיות בקרב עם ישראל. הוא היה מנהיג נערץ, ורבים כינוהו 'מלך היהודים'. כל פעילותו הציונית האינטנסיבית נמשכה בסך הכול קצת פחות מעשר שנים, ועיקרה התרחש בין חודש פברואר 1986 (מועד פרסום ספרו 'מדינת היהודים') ועד למותו בדמי ימיו ביולי 1904. פעילות זו העניקה לו – ובצדק – את התואר: 'חזנה מדינת היהודים'. נקודת המוצא של השקפותיו הייתה רציונאלי-מדינית, אך היא התעצמה מתוך רבדים דתיים-רגשיים והתבססה עליהם ועל הכמיהה היהודית בת-אלפיים לגאולה. הוא הצליח להלהיב ולהפעים קבוצות יהודיות גדולות – חילוניות ודתיות – אך, למרבה הצער, רוב רובם של היהודים נותרו מחוץ למעגל הציוני. בנאום הפתיחה שלו בקונגרס הציוני הראשון קבע הרצל:

הציונות היא שיבה אל היהדות, עוד לפני השיבה לארץ היהודים.

” כשהרצל אמר 'שיבה ליהדות', הוא לא התכוון לחזרה לדפוסי היהדות הישנה. הוא קיווה שהתנועה הציונית תיצור 'יהודי חדש' שיהיה בבחינת 'יהודי ישן-חדש': מין צירוף של היהודים הקדמונים, שיעברו את כור ההיתוך של התרבות המודרנית-המערבית, וישבו למולדתם ההיסטורית. חלק מאותו כור היתוך היה קשור בעיצובם הגופני המחודש של היהודים. באחרית הדבר לספרו הראשון, 'מדינת היהודים', הגדיר הרצל את 'היהודים החדשים', והתכוון ואף האמין כי יתגלו כ'דור המכבים'. בספרו זה כתב:

” אני מאמין, כי דור של יהודים נפלאים יצמח מן האדמה. שוב יקומו המכבים... היהודים הרוצים – תהיה להם מדינתם.

החיבור לאדמה היה עבורו חיבור למולדת, לשורשים. הוא דגל בהתחברות רוחנית לעם ולארץ ובהתחברות לחומרות ולגופניות.

ד"ר מנס נורדאו:

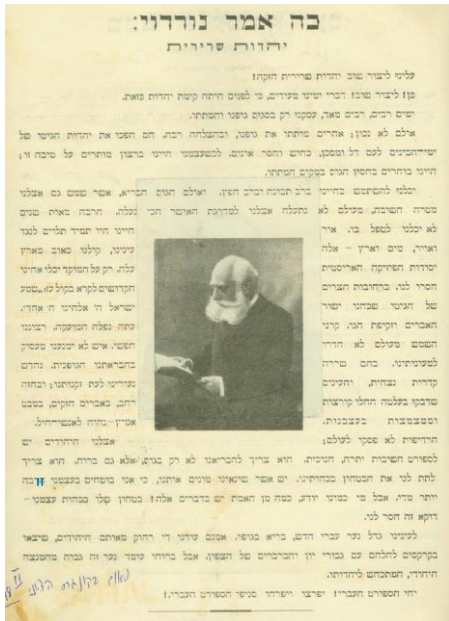
"עלינו ליצור שוב יהדות שררית חזקה... יפרצו ויפרחו סניפי הספורט העברי"

ד"ר מנס נורדאו (1849-1923) היה יד ימינו של הרצל, ונודע כבן בריתו. עוד טרם הקמת התנועה הציונית התפרסם כסופר וכהוגה דעות, ובמקביל שימש כפסיכיאטר בר סמבא. בכל הקונגרסים הציוניים שבהם נטל חלק, החל בקונגרס הציוני הראשון, בלט מאוד בנוכחותו והיה אחד האישים המרכזיים והמכובדים בתנועה הציונית.

אחד מנאומיו הידועים ביותר של ד"ר נורדאו היה בקונגרס הציוני השני, שהתקיים בבאזל בשלהי 1898. באותו נאום קרא **"ליצור שוב יהדות שררית חזקה"**. הנאום מוכר כאחד מאבני היסוד בתולדות הציונות, ונחשב אבן ראשה בתולדות החינוך הגופני העברי.

להלן בעמוד הבא קטעים מאותו נאום ידוע:

יהדות שרירית" נאומו של ד"ר מאכס נורדאו בקונגרס הציוני השני, 1898

עלינו ליצור שוב יהדות שרירית חזקה! כן! ליצור שוב! דברי ימינו מעידים כי לפנינו הייתה קיימת יהדות כזו... אחרים מותתו את גופנו, ובהצלחה רבה. הם הפכו את יהדות הגיטו של ימי הביניים לעם דל ומסכן, כחוסר ואונים... שכחנו ישור האברים וזקיפת הגו.

קרני השמש מעולם לא חדרו למעונותינו... עתה נפלה המועקה. רצוננו חופשי. איש לא ימנענו מעסוק בהבראתנו הגופנית. נחדש נעורינו לעת זקנותנו; ובחזה רחב, באברים חזקים, במבט אמיץ – נהיה לאנשי חיל. אצלנו

היהודים יש לספורט חשיבות יתירה, חינוכית. הוא צריך להבריאו לא רק בגוף, אלא גם ברוח.

הוא צריך לתת לנו את הביטחון בכוחותינו...

לעינינו גדל נער עברי חדש, בריא בגופו. אמנם עודנו די רחוק מאותם היהודים שיצאו בקרקסים להילחם עם גיבורי יוון והברברים של הצפון, אבל ברוחו עומד נער זה גבוה

מהמנצח היהודי המתכחש ליהדותו.

יחי הספורט העברי! יפרצו ויפרחו סניפי הספורט העברי!

ד"ר מאכס נורדאו תבע לעצב יהודי בריא בגופו, המחדש באישיותו את הגבורה הקדומה של עם ישראל. לדעתו, יהודי זה הוא ניוודו של 'היהודי הגלותי', זה שתואר על ידו, ועל ידי רבים אחרים בתקופתו, בצורה סטריאוטיפית.

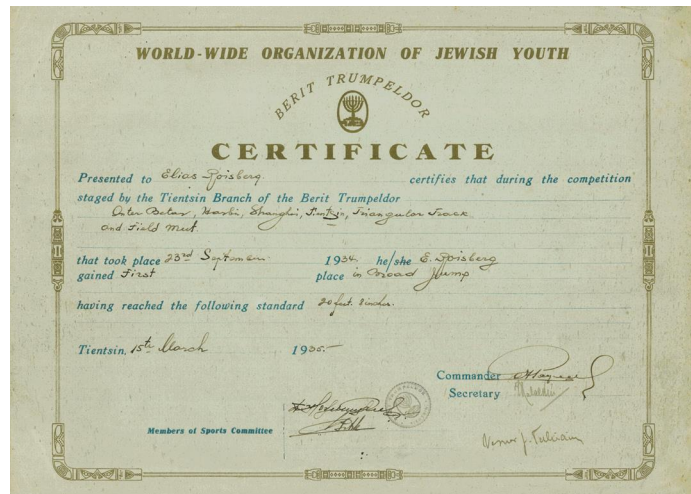
ד"ר נורדאו הדגיש כי הציוני חייב להיות לוחם. הוא ביקש ליצור יהודי חזק, שיהיה בטוח בעצמו ובעצמתו, ויידע להתגונן בפני יריביו ולהתגבר עליהם. נגד עיניו עמדו כבר בראשית המאה העשרים תורות הגזע למיניהן, שהיו פופולאריות באירופה והוליכו להתגבשות הנאציזם. על פי אותן תורות גזע תוארו היהודים כחסרי אונים וכרכוביים מטבעם. נורדאו הודה שהיהודים חלשים, אך פסק:

עמידתם הגרועה (של היהודים) לא באה להם בשום אופן כתכונה טבעית. אין היא אלא תוצאה של חוסר חינוך גופני. בנידון זה אין הפרש בין היהודי ובין ה'ארי'.

הוא היה משוכנע כי היהודי אינו שונה בגופו מכל בן עם אחר, אולם היה ברור לו כי עמנו נחלש גופנית, ולכן אל לנו להסתפק בטיפוח הכוחות הרוחניים, ועלינו לעשות כל מאמץ ולטפח במקביל את הכוחות הפיסיים.

צמיחת הספורט היהודי החל בשלהי המאה ה-19:

"טרם השיגו יהודי השרירים החדשים שלנו את גבורת קדמונינו... אך מן הבחינה המוסרית הם כבר עולים עליהם"

תעודת כבוד והוקרה ליוזיל כהן, ניתנה על ידי סניף מכבי בדנציג, תרצ"ז, 1936

תעודת הצטיינות בתחרויות ספורט מטעם ארגון ברית טרומפלדור, סניף טינשין בסין, 1934

עוד לפני נאומו של **ד"ר נורדאו**, קמו בארצות אירופה מועדוני ספורט יהודיים אחדים. אולם, אחרי הנאום קמו עשרות מועדונים נוספים. חלקם בחרו בשמות של גיבורים מהמסורת היהודית, כגון: 'בר כוכבא', 'שמשון', 'גדעון', ועוד. אחרים בחרו להיקרא 'הכוח', 'הגיבור' וכו'.

להלן כמה דוגמאות:

- ב-1895 קם מועדון התעמלות יהודי בקושטא (איסטנבול) שנועד להכשיר צעירים יהודיים ממוצא תורכי להתמודד עם האנטישמיים המקומיים.
- ב-1897 קם בפיליפולי שבבולגריה מועדון מקביל בשם 'שמשון'. הקמתו הביאה להקמתם של מועדוני ספורט נוספים בארץ זו. מספר מועדונים בבולגריה נקראו 'הגיבור' ו'גדעון'.
- ב-1898 קם בברלין מועדון ספורט יהודי בשם 'בר כוכבא'.
- בראשית המאה ה-20 ניתן היה להבחין בבירור כי במקביל ליהודי הלמדני, 'תולעת הספרים', צומח היהודי הכוחני, העוסק גם בטיפוח הגוף. בכמה 'חדרים מתוקנים' – שמספרם במזרח אירופה התרבה

באותם ימים והגיע לכמה אלפים – נבנתה תכנית לימודים שהייתה שונה מזו שהייתה נהוגה קודם לכן ב'חזרים' המסורתיים. התכנית החדשה כללה לימוד של שפת המדינה, לשון עברית, ספרות עברית, תנ"ך, היסטוריה יהודית, גיאוגרפיה של ארץ ישראל וכן גם שיעורי זמרה והתעמלות (או בלשון אותם ימים: 'התגוששות'). באותה העת, עשרות סטודנטים יהודיים במוסדות להשכלה גבוהה הצטיינו בענף הסיף, שהיה אז סמל של גבריות ותעוזה. כמה סטודנטים יהודיים באוניברסיטת וינה התבלטו בתחרויות היאבקות, והפילו את חיתתם על סטודנטים שאינם יהודים.

ד"ר נורדא – שחש כי דבריו מיתרגמים ללשון המעשה – היה מאושר במיוחד מהפעילות הספורטיבית הענפה במועדון 'בר כוכבא' בברלין, ומשיוכו הלאומי. בפברואר 1900 הוא כתב לחברי המועדון:

רצוננו זה לפנות אחורה, למען נחוש שוב בגאווה העבר, מוצא את ביטוי הנמרץ ביותר בשם אשר בחר בו הארגון היהודי להתעמלות בברלין. בר כוכבא היה גיבור, אשר לא אבה להכיר במפלה. עת זנחה הניצחון, ידע כיצד למות. בר כוכבא הוא ההתגלמות ההיסטורית האחרונה של היהודים למודי המלחמה, השוחקים לרעש כידון... אמנם טרם השיגו יהודי-השרירים החדשים שלנו את גבורת קדמונינו... אך מן הבחינה המוסרית כבר עולים הם עליהם... חברי 'בר כוכבא' בימינו מכריזים קבל עם ועדה על השתייכותם לשבטם. מי ייתן, והמועדון להתעמלות יעלה ויפרח, ויהיה למופת ראוי לחיקוי בכל מרכזי החיים של היהדות.

בין 47 מייסדי מועדון 'בר כוכבא' בברלין היה גם **ארתור בירם** (1878-1967) איש העלייה השנייה (1904-1914) שייסד בשנת 1913 את בית הספר הריאלי בחיפה, והיה למנהלו הראשון. בירם גם יזם את לימודי החינוך הגופני המורחב (חג"ם), ובראשית שנות ה-50 הגה את רעיון הפנימייה הצבאית שנסמכה לבית הספר הריאלי. הוא זכה בשנת 1954 בפרס ישראל לחינוך.

ב-1903, בקונגרס הציוני השישי – שנודע כ'**קונגרס אוגנדה**' – הוכרז על הקמת '**ארגון המתעמלים היהודיים**', כארגון גג של כל אגודות הספורט היהודיות בעולם. בראש הארגון, שכבר בראשית דרכו כלל כ-1,500 חברים, עמד בתחילה **ארנסט תוך** ואחריו **תאוולד שולום** (שניהם מגרמניה). צירי הקונגרס הציוני – ובהם הרצל ונורדא – זכו לצפות בהופעת ראווה מרשימה של ל"ה מתעמלים יהודיים מצטיינים מגרמניה ומאוסטרו-הונגריה.

האדרת מרד המכבים ביונים והאדרת מרד בר כוכבא ברומאים

'היהודים החדשים' בארץ ישראל **עיצבו מחדש את החגים היהודיים המסורתיים**, והפכו אותם גם לחגי טבע, לחגי האדמה ולמועדי פולחן הלאומיות. שורה ארוכה של חגים שינתה פניה, ביניהם **חג החנוכה**, שבו הודגש מרד המכבים ביונים, ו**ל"ג בעומר**, שבו הובלט מרד בר כוכבא ואנשיו ברומאים. הדגש בחג החנוכה הוסט מנס פך השמן לגבורת מלחמת השחרור הלאומי, והדגש בל"ג בעומר הוסט מר' עקיבא ותלמידיו אל עבר מרד בר כוכבא ואנשיו, ללא ציון האסון הנורא שהביא כישלון המרד על עם ישראל.

דוגמאות אחדות, משלהי המאה ה-19 ומראשית המאה ה-20, מתוך כתביהם של כמה אישים – בנוסף להרצל, שהוזכר ראשון – ממחישות כיצד פעלו אלה **להאדרת זכר המכבים** וכיצד ראו בהם דמויות מופת, שהלאומיות העברית המתחדשת צריכה לחקותן:

אליעזר בן יהודה, אבי הדיבור העברי, כתב ב-1880 (תר"ן) את המחזה 'החשמונאים', שבו פיאר את מלחמתם של החשמונאים ביונים. מרדכי לובמן, מראשוני ראשון לציון, סיפר כי המחזה הוצג באותה השנה **"בליל השישי לחג המכבים, ויראו תושבי המושבה... שהוא ענייני דיומא, אשר חזו ילדיהם בטוב טעם ושכל... הילדים הבינו והרגישו היטב את אשר דברו, ודבריהם (של השחקנים) חדרו עמוק בלבות הנאספים"**. בן יהודה רצה להעלות מחזה היסטורי חינוכי, שיביא את ילדי המושבה לרצות ללכת בדרכם של המכבים, ולפי דברי לובמן, הוא כנראה הצליח.

בנוסף, פרסם **בן יהודה**, בערב חנוכה תרנ"ד (1883) מאמר בעיתונו 'הצבי' ובו קרא, בין השאר:

” לקחת מוסר ולקחת ממנו (מיהודה המכבי) לעורר גם בנו איזה רגש קודש, בחוזק לבובאומץ רוח לאהבת עמנו וארץ אבותינו... לעשות כל אשר בכוחנו לעשות... לאסוף חיל ללכת קדימה... ושיזול בעורקנו – אם מעט ואם הרבה – דמי הגבור הנערץ הזה, אשר שפך דמיו לקנאת עמו וארצו, שעודם חמים בדברי הימים.

אגב, המאמר עורר את יריבו של אליעזר בן יהודה להלשין עליו בפני השלטונות התורכיים, בטענה שהוא מתכנן נגדם מרד. בעקבות המאמר אסרו התורכים את בן יהודה, אך הוא שוחרר אחרי תקופה קצרה בכלא.

חיים נחמן ביאליק, בשירו הנודע 'למתנדבים בעם', שנדפס לראשונה בתחילת 1901, קרא לצעירי התנועה הציונית 'בני המכבים', ותבע מהם:

” לבשו נא עוז! דרכו נא עוז!
חשפו האור! גלו האור!
נגולה נא הרי נשף [חשיכה], נגולה!
נחשפה נא שכבות האורים הרבים!
הוי, בני המכבים!
העמידו את עמכם, הקימו הדור!
חשפו האור, חשפו האור!

יהודה ליב מטמן-כהן (1869-1939) מייסד 'גימנסיה הרצליה', שימש ב-1905 כמחנך במושבה ראשון לציון. הוא הצעיד את חניכיו בתהלוכות לפידים חצי צבאיות משך כל שמונת ימי החנוכה, עד כי ועד המושבה חשש מאוד שהתהלוכות תתפרשנה על ידי השלטון התורכי כניסיונות התססה וכמרד.

יוסף קלויזנר (1874-1958) ההיסטוריון, חוקר הספרות ואיש הרוח, כתב במאמרו 'העברי החדש', שפורסם ב'השילוח' בשנת 1909, את הדברים הבאים:

ומהי חנוכה עתה? חג לאומי גדול שבו מתאספים ציוניים בארבע פינות-העולם לאסיפות חוגגות ובו זכרות גבורותיה ומסירות נפשה של המשפחה היחידה במינה בתולדותנו: משפחת החשמונאים, שהביאה חירות מדינית ורוחנית לעמה אחרי ארבע מאות וחמישים שנות עבדות ושיעבוד-מלכויות. ומי שיש לו עיניים חודרות רואה כבר עכשיו, ששינוי זה ביחס אל החנוכה נעשה לא רק בתוך הציונים, אלא אף בתוך המוני ישראל.

במקביל להאדרת המכבים, הואדרו גם דמותו של **בר כוכבא** והמרד שהנהיג נגד הקיסר הרומי אדריאנוס בשנים 132 עד 136 לספירה הנוצרית.

גם תחיית דמותו של בר כוכבא כאב טיפוס של הגבורה היהודית החלה במאה ה-19. בשנת 1840 ראה אור בגרמנית הרומן 'בר כוכבא המלך המשיח', פרי עטו של הרב שמואל מאיר מפרוסיה. עלילת הרומן מתארת את מרד בר כוכבא, אך סופה פנטסטי: בר כוכבא מכניע אריה ורוכב עליו (באופן דומה תוארו ביצירות אחרות שמשון הגיבור, הרקולס ואחרים). הרומן תורגם לעברית בשנת 1858 על ידי הסופר והמתרגם קלמן שולם, ונשא את השם '**הריסות ביתר – ספור נפלא על דבר גבורת בר כוכבא וחורבן ביתר ביד אדריינוס קיסר רומא**'. בשנים הבאות הוא תורגם גם לאידיש, לאנגלית, לערבית וללדינו, והיה מקור השראה ליצירות נוספות בפרוזה, בשירה ובתיאטרון. המחזאי האידי **אברהם גולדפאדן** עיבד בשנת 1882 את הספר והפך אותו למחזה אופראי. האופרה הועלתה לראשונה באודסה בשנת 1883. גולדפאדן הפך לידידו של מאכס נורדאו, ולחביב התנועה הציונית.

ב-1903 פרסם המשורר **שאל טשרניחובסקי** את שירו 'ביתרה'. להלן שורותיו הראשונות של השיר שמוטיב האריה-הלביא, חוזר גם בו

שמאלו שלח [בר כוכבא] ברעמת לביא
ואת ימינו אל ההר, על
אזרעו עוד יצלצל
שריד אזיקו – כבלי צר.
דהרות אימה, דהרות לביא,
כולו רוחץ בגלי ריר; מני
קרקס של קיסריה
נישא ביתרה העיר.

מאוחר יותר פרסם טשרניחובסקי גם שורה של יצירות נוספות על בר כוכבא, ובהן החיזיון 'בר כוכבא נבחר למצביא', השירים 'לעולים בהרי יהודה' ו'לנוכח הים', ועוד. גם המשוררים **חיים-נחמן ביאליק**, **יעקב כהן**, **יצחק למדן** ורבים אחרים כתבו על מרד בר כוכבא וגיבוריו.

ב-1913 נוסדה בגליציה תנועת הנוער 'השומר הצעיר' וקבוצות רבות באותה תנועה החליטו להיקרא 'בר כוכבא'. כך אירע גם בתנועות נוער יהודיות אחרות, שקמו מאוחר יותר. כל תנועות הנוער נהגו לקיים עצרות, תהלוכות, טיולים בטבע ועוד – דווקא בל"ג בעומר. כשקמה **תנועת בית"ר**, בשנת 1923, היא שאבה את שמה מן המעוז האחרון של מנהיג המרד. כשנוסדה '**בני עקיבא**', בשנת 1929, היא בחרה להיקרא על שמו של ר' עקיבא, שתמך בלוחמי בר כוכבא ולחם עמם.

שירו של **לוין קיפניס**, שנכתב בשנת 1930 והולחן בידי **מרדכי זעירא**, תרם יותר מכל להשתרשותו של מיתוס בר כוכבא, כיוון שהוא נלמד בכל רחבי הארץ, בגני הילדים ובבתי הספר:

”
איש היה בישראל בר כוכבא שמו
איש צעיר גבה קומה, עיני זוהר לו.
הוא היה גיבור, הוא קרא לדרור,
כל העם אהב אותו הוא היה גיבור.
יום אחד קרה מקרה, המקרה עצוב,
בר כוכבא נפל בשבי והושם בכלוב.
מה נורא כלוב זה, בו שאג אריה.
אך ראה את בר כוכבא, התנפל האריה.
אך דעו נא, בר כוכבא מה גיבור ועז.
אך קפץ על האריה וקל כנשר טס.
על הר וגיא הוא שט, ודגל דרור ביד:
כל העם מחא לו כף:
בר כוכבא, הידד, הידד, הידד.

המעט שנכתב אודות שינוי אופיים של חנוכה ושל ל"ג בעומר אינו אלא אפס קצה של שינויים דרמטיים, תרבותיים ורוחניים, שהתחוללו בעם ישראל בדורות האחרונים. השינויים השונים הביאו לטיפול הגבורה היהודית ולקידום הכושר הגופני במרחבי העולם היהודי ובמיוחד בארץ ישראל.

צמיחת החינוך הגופני ואסיפת היסוד של 'המכבי' בארץ ישראל: "על לבנו עלו רחבי הלאסו במערב... בשעה שראינו את הבחורים החסונים והשזופים הללו".

בשנת 1900 חיו בארץ ישראל כ-50,000 יהודים. שני שלישים מהם חיו בירושלים (כ-35,000) ורובם המוחלט השתייכו למה שכונה 'היישוב הישן' והיו שקועים בלימודם ב'כוללים' ובבתי המדרש. רק מעטים מהם הרהרו בטיפוח הגופניות. באותה העת היו בארץ כמה עשרות מושבות עבריות חדשות, אך היו בהן בסך הכול כ-6,000 יהודים. רבים מבני המושבות עבדו בעבודה גופנית וטרחו לטפח את כוחם ואת גאונותם הלאומית.

ניצנים ראשונים של החינוך הגופני בארץ ישראל הנצו דווקא בירושלים ודווקא בבתי הספר הלא ציוניים בעיר:

בית הספר 'למל', שנוסד בשנת 1856 על ידי **ד"ר לודוויג פרנקל** (1810-1894) לשעבר מזכיר הקהילה היהודית בווינה, חל מפנה משמעותי בשנת 1888. אז מונה לעמוד בראשו **אפרים כהן-רייס** (1863-1943) ובין השאר החלו להינתן בו שיעורי התעמלות בנוסח הפרוסי שהיה נהוג בגרמניה. **אביעזר ילון**, שנולד בירושלים בשנת 1890 והיה, בעשורים הראשונים של המאה העשרים, מראשוני המורים לחינוך גופני בישראל ומראשי 'מכבי', העיד:

הלימוד הצטמצם בתרגילי סדר ותנועות גו מוקשות ומאובנות בלבד... צריחות המפקדבפקדו על תלמידיו בחצר בית הספר נשמעו עד למרחוק והם משכו את העוברים ושבבים לעמוד ולהסתכל בצעוד החיילים הקטנים.

מספרים כי **הפחה התורני** של ירושלים, מושל העיר, ראה מבעד לחלונו את ילדי בית הספר מתעמלים וחשש מאוד. הוא שלח שליח לבדוק האם מכשירים בבית הספר גדודים המיועדים ללחימה...

כעבור כעשרים שנה כתב ביומנו יו"ר התנועה הציונית **דוד וולפסון**, שהחליף את הרצל: **"הכותל המערבי – קבצנים; בית הספר למל – התעמלות"**.

בשנת 1882, תרמ"ב, נפתח בירושלים **'בית ספר התורה והמלאכה'**, כאחד מבתי הספר בשפה הצרפתית של רשת 'אליאנס – כל ישראל חברים' (כי"ח), שפעלה בכל רחבי המזרח התיכון. מנהל בית הספר, **נסים בכר** (1848-1931) בן למשפחה ירושלמית-ספרדית, דאג כי בבית הספר ילמדו גם עברית, והוא נחשב לאבי שיטת ההוראה 'עברית בעברית'. אחד ממורי בית הספר היה אליעזר בן יהודה. בשנת 1883 קבע הוועד המרכזי של 'אליאנס' כי בכל בתי הספר של הרשת ילמדו הבנים 13 מקצועות חובה, ואילו הבנות תלמדנה 14 מקצועות חובה. מקצועות החובה כללו לימודי דת, תורה, היסטוריה, חשבון, טבע ועוד. כמו כן, נקבע גם כי יהיו שלושה מקצועות בחירה: לבנים – שירה, ציור והתעמלות; לבנות – תפירה, בישול ומלאכות הבית.

באותו הזמן החלו ללמד חינוך גופני גם במושבות בכל רחבי הארץ, הן במסגרות החינוך הלא-פורמליות והן במסדות החינוך הפורמליים.

אליהו קנטור מזיכרון יעקב סיפר כי 32 צעירים במושבה שבה התגורר הקימו בשנת 1897 ארגון המטפח לימודי הגנה עצמית. הארגון הוקם בעקבות גניבות והצתות שבוצעו ביישובם בידי ערביי הסביבה. לדברי קנטור, הארגון דאג לחינוך גופני, וטיפח את הכוח הקבוצתי ואת הכוח הפיסי של חבריו:

פעמיים בשבוע היו הצעירים נפגשים על גורן המושבה, בשביל התעמלות ותרגילים שונים. ובשובם היו עוברים את הרחובות בשירה ובתזמורת. הארגון הזה, שהיה צבאי למחצה, השפיע על הערבים השכנים מן הכפרים והרתיע אותם.

דוגמא אחרת היא מן המושבה רחובות: חבורת צעירים מהמושבה חיקתה את שכניה הערביים וערכה לעצמה אימונים גופניים, בעיקר בהיאבקות ובפעלולי רכיבה על סוסים. ב-1898, כאשר הרצל ביקר בארץ, עשרות צעירים רחובתיים ערכו בפניו מופע ספורטיבי, ולדבריו, חיזק מופע זה את אמונתו באפשרות התחייה היהודית. אחרי המופע הוא כתב בהתרגשות ביומנו:

האיכרים ברחובות... הם רוכבים טובים. כשהגענו לרחובות, זינקה לקראתנו קבוצת אנשים צעירים, כעשרים במספר, שרצו ללוותנו עד המושבה. מסביב למרכבתנו הראו על סוסיהם המהירים מעין פנטזיה ערבית (שעשועי רכיבה מורכבים ומסוכנים). על ליבנו עלו רוכבי הלאסו במערב הפראי של אמריקה, בשעה שראינו את הבחורים החסונים והשזופים הללו מסובבים את סוסיהם, מריצים אותם הרחק לתוך השדה ושבים בצהלה.

הן החינוך הגופני והן הפעילות הספורטיבית התעצמו מאוד במאה העשרים.

שמחה חיים ולקומיץ (1871-1918) מחשובי המורים בימי 'העלייה הראשונה' שלימד ברחובות ובמושבות הגליל, נשא את נאום הפתיחה בכנס היסוד של 'אסיפת המורים של ארץ ישראל' שהתקיימה בשנת 1903. שם השיב על השאלה הרטורית: 'איך לסדר את בתי הספר במושבות?', ופסק:

לפתח ולחזק את הכוחות הגופניים... שהרי הכוחות הרוחניים והמוסריים אינם יכולים להתפתח כראוי ולהגיע לשלמותם האפשרית בגוף חלש ורצוף, כי אם רק בגוף בריא, איתן וחזק.

יצחק אפשטיין (1863-1943) גם הוא מחשובי המחנכים בעלייה הראשונה, שניהל בתי ספר בצפת, במטולה ובראש פינה, והיה ממחדשי השפה העברית, הדגיש גם הוא מאוד את טיפוח היכולת הגופנית, וקבע שבעזרתה יוכלו המתיישבים העבריים להיאבק על שמירת רכושם מול השכנים הערבים:

הסיבה לריבוי הגנבות והגזלות מצד אחרים בערים ובמושבות, תלוי דווקא בידיעתם של האחרים האלה שיש להם עסק עם אנשים חלשי מזג... יש להשתדל לחזק את שרירי התלמידים ככל האפשר על ידי לימוד באוויר החופשי, ועל ידי התעמלות, טיולים ועבודת אדמה... לא למען 'חיות על חרבנו' צריכים אנו לגדל אנשים חזקים, כי אם פשוט למען יהיה לנו דור בריא בגופו וברוחו.

אחד האישים שהשפיעו יותר מכל על טיפוח החינוך הגופני היה **צבי אורלוב-נשרי** (1878-1973) שעלה ארצה בעלייה השנייה (1903-1914) ונחשב 'המורה הראשון לחינוך גופני בארץ ישראל'. נשרי לימד בגימנסיה 'הרצליה' מעת הקמתה בשנת 1906. הגימנסיה הייתה אחד המוסדות המרכזיים שבהם טופחה 'העבריות החדשה' ולא במקרה כמה מראשי 'ההגנה' התחנכו במוסד זה - אליהו גולומב, דב הוז ואחרים. ב-1906 היה נשרי גם מראשוני 'אגודת מתעמלים ראשון לציון-יפו', שמנתה כבר בתחילת דרכה עשרות חברים. בשנת 1912 הוא שימש כמורה לחינוך גופני בשיעורי הקיץ למורים שארגן אהרן אהרונוסון ביזרון יעקב. ב-1913 הוא פרסם את ספרו 'שיעורי התעמלות' - החיבור הראשון בשפה העברית העוסק בחינוך הגופני.

בהנהגת **צבי נשרי** כונסה בספטמבר 1912 'אסיפת היסוד של הסתדרות המכבי בארץ ישראל'. ביזמתו נוצרה לראשונה הזיקה בין מועדוני הספורט היהודי באירופה למועדוני 'מכבי' בארץ ישראל.

בביטאון 'האחדות' - שהיה ביטאונה של מפלגת 'פועלי ציון', ובין עורכיו הראשיים היו **דוד בן גוריון ויצחק בן צבי** - פורסם מאמר מיוחד על אגודת 'המכבי' ובו נאמר:

...בחו"ל נוסדו האגודות [של 'מכבי'] ע"י סטודנטים יהודים והשתדלו לחקות את חברותיהן המוצריות... רק פה בארץ ישראל, יכלה אגודת ההתעמלות להיעשות להסתדרות עממית... רק כאן יש לפניה תפקיד לאומי ותרבותי כה חשוב.

פרופ' רחל אלבוים-דרור, ההיסטוריונית החשובה של החינוך העברי בארץ, סיכמה כך את התפתחות החינוך הגופני בארץ ואת הקמת 'הסתדרות המכבי בארץ ישראל' ערב מלחמת העולם הראשונה:

בתחום החינוך הגופני חלו התפתחויות רבות... בתרע"ג התאחדו אגודות ההתעמלות השונות [בערים ובמושבות] להסתדרות אחת שכללה תשעה סניפים, ובהם שש מאות מתעמלים, כשליש מהם נשים. בירושלים, שבה קמה אגודת 'מכבי' בתרע"ג, הצטרפו לאגודה עם היווסדה מאתיים חברים. האגודות עסקו לא רק בספורט כשלעצמו, אלא גם ערכו טיולים, קיימו שיעורי ערב לעברית, לתולדות ישראל ולספרות, ארגנו

תהלוכות ומשחקים.

אכן, הספורט וההתעמלות לא עמדו לכשעצמם. הטיפוח הגופני של 'היהודי החדש' בדרכים שונות, וטיפוח הלאומיות הישראלית החדשה הלכו יד ביד.

בתום מלחמת העולם הראשונה:

"המכבים מצוינים ומפוארים מאין כמותם, ברוחם, רוח עוז".

ערב פרוץ מלחמת העולם הראשונה (1914-1918) היו בכל ארץ ישראל כ-85,000 יהודים, יותר ממחציתם היו בירושלים, וכמה אלפים נוספים היו בשלוש ערי הקודש האחרות: חברון, צפת וטבריה. בכל המושבות העבריות החדשות היו בסך הכול מעט יותר מ-10,000 יהודים. בארץ ישראל הסתיימה מלחמת העולם כאשר התורכים הובסו, והאנגלים כבשו את הארץ. ירושלים נכבשה בחנוכה תרע"ח (דצמבר 1917) ואזורי צפון הארץ נכבשו ב-1918. **כשנדמו הקרבות, התברר כי המלחמה פגעה קשות ביישוב היהודי. בין 10,000 ל-15,000 מיהודי ירושלים מתו מרעב וממחלות.** בשאר חלקי ארץ ישראל היו מאות חללים יהודים נוספים. בתום המלחמה נמנו בכל יישובי הארץ בסך הכול כ-56,000 יהודים.

ב-1917, עוד טרם תמה מלחמת העולם, נאם **מנחם אוסישקין** (1848-1931) – אז מראשי התנועה הציונית, ומאוחר יותר יו"ר 'ועד הצירים' ויו"ר 'הקרן הקיימת' – בפני מאות צעירים חברי הסתדרות 'המכבי' באודסה. הוא הסביר בהרחבה את משמעות שמה של אגודתם, והצביע על הלקח שצעירי ישראל צריכים ללמוד מהעקשנות שליוותה את מאבק המכבים. בין היתר, אמר אוסישקין לצעירים:

בן אירופה, חניך הציוויליזציה הרומית, מקדש ומעריך את הפתגם 'נפש בריאה בגוף בריא'. אנו, בני ישראל סבא, שהננו קוראים כידוע מימין לשמאל, אנו מצויים להפוך גם את הפתגם הזה: גוף בריא, לנפש בריאה. נפש בריאה – היא התכלית; גוף בריא – הוא אך אמצעי. ואתם ירדתם לסוף האמת הזאת! לא בשם 'שמשון' בחרתם, שהוא סמל הכוח הגשמי, אלא בשם 'מכבי', שם גיבור הרוח. המכבים אינם מופלאים מצד כוחם הגשמי, מצד טכסיסי האסטרטגיה שלהם. רבים ממעשי הגבורה הזאת מצויים בדברי ימי האנושות, אף בקורות עם-העברים. המכבים מצוינים ומפוארים מאין כמותם ברוחם, רוח עוז.

בהמשך נאומו, טווה **אויסישקין** באוזני הצעירים את סיפור המכבים. דבריו היו מרגשים ביותר, אך בסיסם ההיסטורי היה לקוי. כך, רק לשם דוגמא, הוא דיבר על כך שלמתתיהו החשמונאי היו שבעה בנים, אך כידוע היו לו רק חמישה: **יוחנן הגדי, שמעון התרסי, יהודה המכבי, אלעזר החורני ויונתן הווספי**. בהמשך דבריו אמר עוד:

היכל המלכים [היוונים]. המלך אנטיוכוס יושב על כיסאו והפמליא מסביב לו, אנשי החצר וגדודי צבאותיו; לפניו – פסל זאוס, ונער רך, כמעט ילד [הכוונה ליונתן החשמונאי – צ.צ.]. אחיו, שישה במספר, כבר הוצאו להורג, כי לא ניאותו לכרוע לאליל. עתה הגיעה שעתו של הקטן באחים. העריך מוכן לוותר מעט על רצונו: הנה יפיל טבעתו לפני האליל, יישח נא הנער וירים את הטבעת, והיה בעיני העומדים מסביב כמשתחוה לזאוס. אנטיוכוס מלך כביר, מלך המלכים – מוותר. אך הנער העברי החלש אינו מוותר: 'לא מלך איום ונורא, לא אעשה רצונך; לשקר לא אוכל; לא אוכל להראות לאחרים דרך של בגידה באלוהיי, בעמי'. וייפול חלל. אכן גופו אוכל, אפס רוחו, רוח גבורה ועוז רוחו הקדושה, לא עברה מן העולם. אותו נער עברי חי וקיים!

אוסישקין סיים את נאומו במוסר השכל: אין להיכנע; אסור לוותר ואסור להתפשר; יש לעצב את כוחות הגוף וכוחות הנפש, ולהתמסר התמסרות מוחלטת לשליחות הציונית. הוא פסק:

”ראוי לכם, צעירי ישראל, שתזכרו ותעריצו את זכרו של אותו נער. אל פשרה, צעירי ישראל. אל ויתורים בחייכם, בשאיפותיכם הרוחניות! רצון כביר, משמעת המחשבה, מסירות אין קץ למשא נפשכם – הנה המתכונת לחייכם.

הרב אברהם יצחק הכהן קוק:

”גם תשובה גשמית יוצרת דם בריא, גופים חטובים ואיתנים.”

הרב אברהם יצחק הכהן קוק (1865-1935) עלה ארצה בשנת 1904. מעת עלייתו ועד 1914 שימש כרבן של יפו והמושבות, בשנת 1919 הפך להיות רבה של ירושלים, והחל ב-1921 כיהן כרב האשכנזי הראשי של כלל יהודי ארץ ישראל.

הרב קוק קישר בין פיתוח תרבות הגוף ובין טיפוח האמנות והגבורה. בשנת 1906 קידם בברכה את הקמת בית הספר 'בצלאל' בירושלים ואת "תחיית האמנות והיופי העברי בארץ ישראל". הרב קיווה כי מוסד זה יפתח את רגש היופי, "ירומם נפשות רבות ומדוכאות לתת להם הסתכלות בהירה ומאירה על הדרת החיים הטבע והמלאכה". הפיתוח הגופני והאסתטיקה היו עבור הרב קוק צעד חשוב בתהליך הפיתוח הפנימי ובהעצמת האמונה הצרופה. הוא האמין בצירוף של גוף ונפש, של קודש וחול – וטען כי מערכת החינוך הדתית החדשה חייבת לעמול על חיבורם.

ב-1920 נדפס לראשונה ספרו 'אורות', ושם כתב:

”תביעתנו הגופנית. גוף בריא אנו צריכים. התעסקנו הרבה בנפשיות. שכחנו את קדושת הגוף. זנחנו את הבריאות והגבורה הגופנית. שכחנו שיש לנו בשר קודש, לא פחות ממה שיש לנו רוח קודש... כל תשובתנו תעלה בידינו רק אם תהיה, עם כל הוד רוחניותה, גם תשובה גשמית, יוצרת דם בריא, גופים חטובים ואיתנים, רוח לטהר זורח על גבי שרירים חזקים, ובגבורת הבשר המקודש תאיר הנשמה שנתחלשה.

באותו ספר, שיצא לאור בשנה שבה התרחשו מאורעות תר"פ, כתב גם:

”ההתעמלות, שצעירי ישראל עוסקים בה בארץ ישראל לחזק גופם בשביל להיות בנים אמיצי כח לאומה, היא משכללת את הכוח הרוחני של הצדיקים העליונים, העוסקים בייחודים של שמות הקדושים, להרבות הבלטת האור האלהי בעולם, ואין גילוי אור אחד עומד בלא חברו כלל.

מסקנתו של הרב קוק הייתה חד-משמעית: פיתוח הגוף של צעירי ישראל מועיל לפעילות הרוחנית של הצדיקים העליונים. אלו תלויים באלו, ואלו קשורים באלו.

יחד עם זאת, הרב עמד על כך שגבורת הגוף תהיה בעלת ערך רק אם היא תספוג את רוח הקדושה המקורית שבאה לידי ביטוי בחיי תורה ומצוות. בהמשך כתב:

”ודאי יש צורך לעולם וגם בישראל בגיבורים כובשים. אבל מה שיתן את רוח הגבורה להיות הולך וחי מתאים לטבע האומה במקורותיה, זאת היא כל תביעת הקדושה, התורה והמצוות, גודל ההשגה וטהרת החיים וקדושתם.”

אולם, במקביל, היה **הרב קוק** מוטred מאוד מריבוי חילול הקודש בארץ ישראל. הוא קבל על התפשטות הפעילות הספורטיבית של הנוער הארצישראלי בשבתות, ויצא נגד 'מכבי' ו'הצופים', שפעלו דווקא בשבתות. הוא התלונן על כך בפני מנחם אוסישקין, איש 'ועד הצירים':

”המכבי... קבע ביום השבת את תרגיליו וטיולו המקושרים בחילול קודש”, וביקש כי יוסבר להם "שהם עוברים את גבול החופש ובאים עד לידי... אנרכיה ציבורית". הואמחה "נגד הנבלה הגדולה של עלבון הקודש שנעשה ע"י הצופים והצופיות... נגד המכבים אשר קבעו להם בחוצפה חוק קבוע של חילול שבת בפרהסיא, ונגד העיתונים העברים שמדפיסים את המודעות המעליבות שלהם”.

יוסף יקותיאל, שהיה מראשי 'מכבי' בארץ ישראל, דן עם הרב קוק על תלונותיו. השניים לא הגיעו להסכמה ביניהם, אך יקותיאל התרשם מאוד מדמותו כפי שהתגלתה בפגישתם. כשיצא מן הפגישה הוא ניסה לשחזר את הדברים ששמע מפי הרב בדבר חשיבות טיפוח הספורט והגופניות, ובדבר ערכה של תנועת 'מכבי', ופרסם זאת בעיתון 'דואר היום'. לדבריו, הרב קוק אמר לו כך:

”הספורט הוא דבר שבקדושה. התנועה המכבית היא אחד מהיסודות החשובים ביותר בתנועת התחייה שלנו. בספורט יש הרבה עדינות ואצילות נפשית. השקפתי על ההתעמלות נתפרסמה זה מכבר ולא שיניתי אותה. יש בה הרבה אידיאליות. עלינו להשיב לעמנו את גבורת גיבורי-יהודה, הנחוצה לבניין האומה וארצה. דעה משובשת היא הדעה המתנגדת לספורט. דעה זו אינה מתאימה לחיים ולמציאות, הן אומרים אנו 'מלך חפץ בחיים', ולכן עלינו להילחם נגד המכשולים שבדרכנו, עלינו לחזק את כוחותינו ולאמצם לבניין האומה.”

בהמשך למחאתו של **הרב קוק** על הפגיעה בשבת, התקיימה בישיבת מאה שערים אסיפת מחאה בנושא זה. באותה אסיפה, תקפו החרדים את אופיו של החינוך הלאומי כולו, ובמקביל מחו נגד ארגוני הנוער החילוניים – שכנו אז 'חופשיים' – על היותם גורם מרכזי בעיצוב אופי בילוי השבת בקרב הצעירים בארץ:

”האסיפה מכירה את הריקנות של החינוך המודרני של עכשיו בא"י שהוא נתן את האפשרות להופעות מחפירות כאלה... האסיפה מוחה נגד כל ההסתדרויות והחברות שקבעו את יום השבת קודש לזמן אסיפות כלליות, תרגילי התעמלות ומשחקי ספורט באופן פומבי ובייחוד המכבי והצופים.”

'ועד הצירים' נדרש להשיב למחאות החרדיות, והתבקש להתערב כדי שהפגיעה בשבת לא תישנה. אחד מחברי הוועד, שהסכים עם עיקרי התלונות הדתיות, פנה בנדון להסתדרות 'מכבי'. אולם יושב הראש של 'מכבי' באותם ימים, אביעזר ילין, הגיב חד-משמעית:

חברי האגודה אינם חופשים אלא בשבת, לכן נאלצים אנו לסדר את הכנוס ביום זה. מובן שאין אנו חושבים כדעת הרבנים שיש בזה משום חלול השבת ח"ו [חס ושלום]... ועל כן לא נסכים בשום אופן לעכב את הכנוס בשבת זו.

הפעילויות הספורטיביות בשבתות לא פסקו. גם מחאות מאוחרות יותר, שהתמקדו בעיקר במשחקי הכדורגל בשבתות, לא הועילו.

רעיון המכביה:

"העם היהודי חייב לערוך אולימפיאדה יהודית".

יוסף יקותיאל (1892-1897) הגה את רעיון המכביה עוד ערב מלחמת העולם הראשונה.

יקותיאל, שעלה ארצה עם משפחתו בשנת 1909, התיישב ביפו. מילדותו היה ספורטאי מצטיין ושיחק בקבוצת הכדורגל 'מכבי תל אביב'. בשנת 1912, בעודו נער בן 15, עקב אחר פרסום המשחקים האולימפיים שהתקיימו בשטוקהולם שבשבדיה, וכבר באותה העת החליט ש"העם היהודי חייב לערוך אולימפיאדה יהודית".

ב-1914, כשפרצה מלחמת העולם הראשונה, גויס יקותיאל לצבא העות'מאני, והתמנה כמדריך לחינוך גופני במטה המוג'אהדין (מלחמת הקודש) התורכי. במהלך המלחמה שירת גם בתפקידים נוספים, ובשנת 1918 שב ארצה. אחרי המלחמה עבד במוסדות שונים, ובהם 'המשרד הארצישראלי', 'ועד הצירים' ו'הכשרת היישוב', וכן היה פעיל ב'מכבי' והיה מאישי המפתח של הארגון. הוא נישא ליהודית, בתו של **עקיבא אריה וייס**, שנחשב ליזום ולמייסד של העיר העברית הראשונה, תל אביב. מקומות עבודתו ונישואיו

קרוברו לרבים מראשי התנועה הציונית, ובהם **מנחם אוסישקין**. רעיון הנעורים שלו בדבר עריכת "אולימפיאדה יהודית" המשיך להעסיקו ולא הרפה ממנו בכל שנות העשרים. הוא התדפק על דלתות המושלים הבריטיים, נפגש עם פקידי מדינה אנגליים ויהודיים, שוחח עם ראשי מוסדות יהודיים ועם חברים רבים – כשלמולו מטרה אחת: להביא לידי כך שרעיון המכביה יקרום עור וגידים.

יוסף יקותיאל, הוגה רעיון המכביה תמונה לקוחה מתוך פרויקט "ישראל נגלית לעין"

כשהציג את רעיון המכביה, טען שיש לה ארבע מטרות:

- **ראשית**, טיפוח התרבות היהודית – תרבות הגוף ותרבות הרוח – והצגת התרבות היהודית בפני עם ישראל ובפני העולם כולו.
- **שנית**, טיפוח הספורט היהודי בעולם, תוך הדגשה כי הספורטאים היהודים אינם רק נציגי מולדותיהם, אלא הם גם נציגי העם היהודי בכללותו.
- **שלישית**, טיפוח מרכזיותה של ארץ ישראל והבלטת העובדה כי הינה מרכזו של העם היהודי.
- **רביעית**, טיפוח תנועת 'מכבי', בוגריה וצעיריה.

יקותיאלי עמד על כך שכל ארבע המטרות משתלבות זו בזו, וקבע: "אין להעדיף מטרה אחת על פני חברתה וכי אין להסתפק בחלק של המטרות".

בחנוכה תרפ"ח 1928 עלה סוף סוף בידיו לשכנע את הוועידה הארצית של 'מכבי' להחליט לערוך מכביה ראשונה באביב תרצ"ב 1932, "במלאת 1800 שנים למרד בר-כוכבא". ההחלטה הייתה זקוקה לאישור הנשיאות העולמית של 'מכבי', שמושבה באותם הימים היה בברלין. הנשיאות העולמית אישרה את ההחלטה הארצישראלית, והעבירה את המלצתה להחלטה סופית של הקונגרס העולמי של 'מכבי', שנערך ביוני 1929 במהריש-אוסטראו שבצ'כסלובקיה. באותו קונגרס אושרה ההצעה סופית.

אולם, למרבה הצער, כמה שבועות אחרי סיום הקונגרס העולמי של 'מכבי', השתנה לחלוטין המצב בארץ ישראל. באוגוסט פרצו פרעות שראשיתן הייתה בהסתה דתית של המופתי הירושלמי חג' אמין אל חוסייני ובוויכוח מר בין הערבים ליהודים על סדרי התפילה בכותל המערבי בתשעה באב תרפ"ט 15 באוגוסט 1929.

שבוע לאחר מכן פרצו בכל הארץ מעשי אלימות ערבית שכמותם לא נודעו עד אז, ושכיום הם ידועים כ'פרעות תרפ"ט', או כ'מאורעות תרפ"ט'. התוקפנות הערבית החלה ביום שישי, י"ז באב 1929 והתפשטה מירושלים לכל הארץ. אחד משיאייה היה למחרת, ביום השבת, בעיר חברון, שם נרצחו 67 יהודים – בהם נשים, זקנים וילדים – ונפצעו יותר מ-100. בסך הכול, בכל מעשי התוקפנות הערביים בכל הארץ, נפגעו עשרות יישובים יהודיים. חלקם נעזבו או נמחו לחלוטין. משתמו המאורעות, הסתבר כי 113 יהודים נרצחו וכ-350 נפצעו. מאות משפחות יהודיות איבדו את בתיהן ואת כל רכושן.

בימי המאורעות ובסמוך להן הוסחה הדעת מן המחשבות על המכביה וכן מכל מחשבה על פעילות ספורטיבית אחרת. חברי 'מכבי' הצטרפו לפעולות 'ההגנה', שהתגלתה ברפיונה. רק עם שוך האלימות, שבו לעסוק בארגון המכביה.

כשחזרו לעסוק בפרטים הקונקרטיים של המכביה הראשונה, החל מאבק בין נציגי ירושלים ובין נציגי תל אביב בסוגיה היכן ראוי לקיים אותה. בסופו של דבר סוכם כי:

”
הבכורה הלאומית אמנם [מגיעה] לירושלים, אבל הגשמת הדבר קשה בה. תל אביבהעברית במאה אחוזים מתאימה מאוד לחפצנו, ובה גם שטח אדמה עירוני המיועד לאצטדיון ושאר התנאים להארכת אלפי אנשים מחוץ לארץ.”

יהושע וולפיאנסקי-אלוף (1900-1980) הופקד על ארגון המכביה הראשונה, ואחרי שזו הצליחה הוא הופקד גם על ארגון של שלוש המכביות הבאות, לבד מהראשונה שהתקיימה ב-1932: ב-1935, ב-1950 וב-1953. יהושע אלוף – בדומה ליוסף יקותיאלי – היה גם הוא בוגר גימנסיה 'הרצליה' בתל אביב וחבר ההנהגה הראשית של 'מכבי'. בתשכ"ד (1962) זכה בפרס ישראל על "תרומה מיוחדת לחברה ולמדינה בטיפוח תרבות הגוף".

המכביה הראשונה:

“רבים הגיעו עם חליפות לבנות וכובעים תכולים, כיאה לציין אירוע ציוני גדול”.

משתתפי מסע האופנועים

המכביה הראשונה התקיימה כמתוכנן בתל אביב, במרס 1932. לקראת קיומה נבנה אצטדיון 'המכביה' על שפת הירקון, בגבול רמת גן. בניית האצטדיון הייתה סבוכה ביותר, והצריכה מאמצים רבים והיערכות יוצאת דופן, אך בסופו של דבר, למרות החששות הכבדים, היא הסתיימה בזמן. שמונה ימים לפני פתיחת המכביה הודיע יושב ראש 'ועדת המגרש', כי למרות החששות, האצטדיון יהיה מוכן במועד, וכי הוא יכיל 5,000 מקומות ישיבה וכ-15,000 מקומות עמידה. כדאי לציין כי כלל האוכלוסייה היהודית בארץ מנתה אז כ-180,000 יהודים, ולפיכך האצטדיון היה יכול להכיל – בישיבה ובעמידה – כעשירית מכלל יהודי הארץ.

לקראת המכביה הראשונה, נערך ברחבי ארץ ישראל מסע אופנועים, שהיה מסע פרסום משמעותי ביותר. במקביל, משלחות של רוכבי אופנועים יצאו מתל אביב למסעות תעמולה באירופה. הם נסעו מתל אביב ללונדון, ועברו דרך חצי האי סיני, קהיר, סלוניקי, סופיה, בלגרד, פתנקפורט, פריז וכן ערים רבות נוספות. בכל עיר ועיר הם התקבלו בתשואות על ידי הקהילות היהודיות המקומיות.

תעודת הצטיינות לשחינית ביננפלד-ורטהיימר על השגיה במכביה הראשונה, 1932

ככל שהתקרב מועד המכביה הראשונה, קושטה העיר תל אביב, שמנתה אז כ-50,000 נפש, ב"מאות כרוזות כחולות-לבנות". בכל רחוב ובכל פינה בעיר נתלו סיסמאות המכביה וסמליה. מאות משפחות נענו לקריאה לארח את משתתפי המכביה בבתיהם. ערב פתיחת המכביה נערך בעיר נשף תרבותי גדול, שעמד בסימן העבריות החדשה-ישנה. שחקני תיאטרון 'האוהל' הציגו קטעים מההצגה 'ירמיהו'; שחקני תיאטרון 'הבימה' הופיעו עם קטעים מ'כתר דוד' ו'אמנון ותמר'; האנסבל הקאמרי ניגן קטע של היצירה 'שמשון ודלילה'; האורטוריה הישראלית ביצעה את 'אליהו, איזבל והארמון' ואת שיר הניצחון מתוך 'יהודה המכבי'; תזמורת מכבי האש הנעימה את האווירה במנגינות עבריות.

ביום פתיחת המכביה הגיעו לתל אביב אלפי אזרחים, מכל חלקי הארץ. בדיווח העיתונאי על הפתיחה נאמר:

"רבים הגיעו עם חליפות לבנות וכובעים תכולים, כיאה לציון אירוע ציוני גדול."

המכביה נפתחה בתהלוכה של קבוצות צועדים ברחובות תל אביב, כשלפניהם שורה של רוכבים. בלט במיוחד ראש עיריית תל אביב, **מאיר דיזנגוף**, שרכב על סוסו הלבן ונאבק בחולות הטובעניים בדרך לאצטדיון. בשל תמונה זו, של סוסו של דיזנגוף, היו שקראו למכביה הראשונה: 'מכביית הסוס הלבן'.

טקס הפתיחה נערך בחסות הנציב העליון הבריטי, **סר ארתור ג' ווקופ**, ולצידו היו - בין השאר - **הנרייטה סולד, הלורד מלצ'ט, נחום סוקולוב, חיים נחמן ביאליק** ואחרים. משמר הדגל של טקס הפתיחה הורכב משורה של נושאי חרבות, ובראשם השומר המפורסם מפתח תקווה: **אברהם שפירא**. הטקס כלל מופע התעמלות מרהיב בהשתתפות 2,500 מתעמלות ומתעמלים. המופע הוכרז כמחווה לסניפי 'בר כוכבא' בברלין, 'הכוח' בווינה ו'הגיבור' בפראג - מייסדי תנועת 'מכבי' העולמית. בתום המופע הופרחו לשמים 120 יונים צחורות: מניין יונים לכל שבט משבטי ישראל.

בתחרויות המכבייה הראשונה השתתפו 390 ספורטאים יהודיים מ-18 ארצות. בלטו במיוחד 69 מתחרים יהודים משלוש ארצות ערביות: לבנון, סוריה ומצרים. כן בלטו כמה מתאגרפים אורחים, לא יהודים, מארצות ערב.

יש לציין כי במכביה הראשונה השתתפו רק **ספורטאי 'מכבי'** וכי **ספורטאי 'הפועל' החרימו** את האירוע כיוון שמארגניו לא נענו לשורת תביעות שהציגו, האחת: שנבחרות 'הפועל' תופענה במכביה עם דגליהן ותלבושתן; השנייה: שיוזמנו צעירים מ'הנוער העובד' ומ'הצופים הדתיים' ולא רק מ'מכבי הצעיר'; השלישית: שיוזמנו קבוצות ספורט מהעולם הרחב, הקרובות ברוחן לרוח 'הפועל', וכן תביעות נוספות.

יהודי פולין - שלמרבית הצער, רבים מהם נטבחו כמה שנים מאוחר יותר - זכו במקום הראשון בדירוג הכללי של תוצאות המכביה הראשונה. אחריהם, לפי הסדר, זכו יהודי אוסטריה, ארצות הברית, צ'כסלובקיה, ארץ ישראל ומצרים. כאשר נמנו המדליות, התברר כי נבחרת ישראל זכתה במדליית זהב אחת בלבד: בענף הסיוף לנשים.

המכביה הראשונה נמשכה בסך הכול שלושה ימים, וננעלה בסימן **חמישים שנה לעלייתם של הבי"ויים לארץ ישראל (1882) וחמישים שנה לייסודה של ראשון לציון, המושבה העברית הראשונה** (בט"ו באב תרמ"ב), 1882.

המכבייה השנייה:

“איש מן המשלחת לא שב לבולגריה... כלי התזמורת... שבו באוניה מיוחדת”.

נבחרת גרמניה למכבייה

המכבייה השנייה נערכה בראשית אפריל 1935. היא עמדה להיפתח ביום ראשון, אחד באפריל, אולם נפתחה בפועל רק בשניים באפריל. אחד המארגנים הסביר זאת כך:
”לא רצינו לפתוח את המכבייה ביום הפתאים הבינלאומי. הרי רצינו להיות עם ככל העמים”.

בין המכבייה הראשונה למכבייה השנייה הוכפל מספר היהודים בארץ. בראשית 1935 הוא עמד על כ-375,000 בקירוב. בתקופה שבין שתי המכביות גדלה העיר תל אביב ביותר מכפליים, ומספר תושביה עמד על כ-125,000. כל זאת אירע למרות שאחרי מאורעות תרפ”ט הגבילו הבריטים את מספר העולים היהודיים הזכאים לעלות ארצה בעזרת ‘קווטות’ (מכסוות קטנות יותר של ‘סרטיפיקטים’ – רשיונות עליה)

המכבייה השנייה התקיימה תחת הצל הכבד של עליית הנאצים לשלטון בגרמניה (1933) והיא נערכה בעת שהבריטים לא אפשרו ליהודים להימלט מציפורני הנאצים, וסירבו לתת לרובם לעלות ארצה. לכן, מלכתחילה, היו שראו במכבייה "הפגנת כוח יהודית נגד רומסיו ומשפיליו של עם ישראל". זאת ועוד: רבים קיוו כי מאות יהודים לא ישובו לארצותיהם, וינצלו את ההזדמנות להסתגן בעזרת המכבייה לארץ.

באותה העת, היה היישוב היהודי בארץ נתון במחלוקות פוליטיות קשות בין 'השמאל' ו'הימין'. המחלוקות התעצמו מאוד אחרי רצח ראש המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית, חיים ארלוזורוב, ביוני 1933. רבים בשמאל היו משוכנעים כי 'אנשי הימין' רצחו את ארלוזורוב. כיום משוכנעים היסטוריונים רבים שזו הייתה האשמת שווא. למחלוקות הפוליטיות היו השלכות ישירות על הספורט בישראל, ובראש וראשונה על היחסים בין שלושת ארגוני הספורט הגדולים: 'מכבי', 'הפועל' ו'בית"ר'. 'מכבי' נחשב אז "ארגון הספורט שלהבורגנים, הציונים הכלליים", 'הפועל' זוהו כ"ארגון ספורט של מעמד הפועלים", ואילו בית"ר היה "הארגון של הרביזיוניסטים" – כך או כך, המריבות ביניהם היו אינסופיות.

למריבות אלו הייתה השפעה משמעותית גם על אירועי המכבייה. בעקבות לחצי 'הפועל' – ובמקביל, בעקבות לחצי אנשי 'בית"ר', שלחצו גם הם לאותו כיוון – ביטלו השלטונות הבריטים את צעדת הפתיחה של המכבייה, שעמדה להיערך ברחובות תל אביב. גם ראשי 'הפועל' וגם ראשי 'בית"ר' תבעו מהמשטרה האנגלית לערוך צעדות מקבילות משלהם, דווקא בזמן קיום הצעדה של 'מכבי'. מסקנה משטרת המנדט הייתה צפויה: כלהצעדות תבוטלה.

למרות המחלוקות, המכבייה השנייה זכתה להצלחה. הגיעו אליה 1,350 ספורטאים מ-28 ארצות, ומ-6 יבשות: אירופה, צפון אמריקה, דרום אמריקה, אוסטרליה, אפריקה ואסיה. הפעם בלטו במיוחד עשרות ספורטאים מגרמניה, שברגע האחרון קיבלו היתר לצאת את ארצם (ורובם כבר לא שבו אליה) ספורטאי כל הארצות הביאו עמם כ-1,000 מלווים, רובם 'בני זוג' פיקטיביים שהיו, כביכול, נשואים לספורטאים או לספורטאיות, וכך הצליחו לעלות, ובעצם לחמוק לארץ, ללא 'סרטיפיקטים'.

כל המברכים בטקס הפתיחה היו יהודים. שום נציג של ממשלת המנדט הבריטי לא בירך, כיוון שהבריטים חששו כי השתתפותם הפומבית במכבייה תעורר תסיסה בקרב הציבור הערבי. בין המברכים בלטו הלורד מלצ'ט, נשיא הכבוד של 'מכבי' העולמי; מאיר דיזנגוף, ראש עיריית תל אביב; מנחם אוסישקין, יו"ר הקק"ל ושושנה פרסיץ, נציגת 'הציונים הכלליים'. הראשון לציון, הרב בן ציון מאיר ח"י עוזיאל, עורר התרגשות מיוחדת כשפנה ליהודי התפוצות ואמר להם:

העלייה מהגולה כשהיא נושאת פניה ומגמתה לארץ-הקודש, היא לא רק עלייה של קבוצה מכבית, אבל היא עלייה נפשית בבירה, שפושטת מעליה אלקי הנכר ומנהגי השפעת הנכר בכל צורתיהם ומתלבשת בקדושת הארץ וקדושת עם ישראל האצורה באדמתה וספוגה באווירה.

באותו נאום חזר הרב עוזיאל והתייחס לנושא חילול השבת, שהעיק עליו מאוד, ותבע:

תימצא הדרך למנוע את משחקי הספורט הפומביים והרועשים בימי שבתות ומועדי קודש בארצנו הקדושה.

הספורטאים היהודיים התחרו במכביה השנייה ב-21 ענפי ספורט, ביניהם שורה של ענפים שלא היו במכביה הקודמת: ג'ודו, ג'יאו-ג'יסטו, הרמת משקולות ועוד. לקראת המכביה נחנכה בריכת שחיה בשכונת בת-גלים בחיפה, ושם נערכו תחרויות שחיה וספורט מים.

כאמור, ספורטאים רבים – ו'בני הזוג' הפיקטיביים שלהם – התכוונו מראש לעקוף בעזרת המכביה את מחסום הסרטיפיקטים הבריטי. מאות אכן עשו זאת והצליחו להסתכן ארצה. הגדילה לעשות המשלחת של ספורטאי בולגריה, שמנתה כ-350 ספורטאים ומלווים, וכללה גם תזמורת שהשתתפה בטקסי הפתיחה והנעילה. על פי המסופר:

“איש מן המשלחת לא שב לבולגריה... רק כלי התזמורת שהביאו עמם, שבו לשם באנייה מיוחדת...”.

פסק זמן בין המכביות:

“בימים אלה יש משמעות חדשה, משמעות ריאלית ממשית לשם מכבי”.

המחצית השנייה של שנות השלושים בארץ ישראל עמדה בסימן 'המרד הערבי', הקרוי בהיסטוריוגרפיה גם 'מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט' (1936-1939) המרד הערבי כלל אלפי פעולות טרור ערביות נגד הבריטים ששלטו בארץ, הפגנות מחאה, מרי מסים, שביתות ומעשים אלימים. וכן אלפי פעולות נגד היהודים. בתום ארבע שנות המרד – ובהן גם חודשים של רגיעה – נודע כי נהרגו למעלה מ-400 יהודים, כ-200 בריטים וכן כ-5,000 ערבים, רובם נהרגו זה בידי זה. על פי רוב, ערבים קיצוניים פגעו בערבים מתונים, שנדמו בעיניהם כמשתפי פעולה עם הבריטים או עם היהודים. באותן שנים גם נפצעו אלפי ערבים, מאות בריטים ומאות יהודים. כמו כן, נרשמו פגיעות קשות בכלי תחבורה, בבתים, בשדות וברכוש מכל הסוגים.

בשעה שהחל 'המרד הערבי', היו עדיין רבים ב'מכבי' שאמרו כי: “יש לקיים את המכביה השלישית בשנת 1938, שלוש שנים אחרי המכביה השנייה”. אולם, כל האמירות הללו התנפצו אל קרקע המציאות הפוליטית, הביטחונית והכלכלית הקשה.

אשר למציאות הפוליטית, הבריטים ביקשו להכביד על קיום המכביה בשל שני טעמים מרכזיים: האחד, מתוך חשש כי המכביה והאירועים סביבה יתסיסו עוד יותר את האיבה בין הערבים ובין היהודים. השני, הם ידעו וזכרו כי רבים מבאי המכביה השנייה נותרו בארץ למרות שהיו חסרי 'סרטיפיקטים'.

אשר למציאות הביטחונית, ככל שנקף הזמן, היה ברור כי אי אפשר יהיה להבטיח את ביטחונם של הספורטאים ואת אבטחתן של התחרויות, ובמיוחד ללא תמיכת השלטונות הבריטיים. הכול נוכחו לדעת כי מדי יום ובכל

שבוע מתבצעים אירועים אלימים אנטי יהודיים, ונגרמות פגיעות רבות בגוף וברכוש. יישובים יהודים שונים הותקפו – בעיקר יישובים מבודדים – וכמה מהם אף פונו או נחרבו. היו גם פגיעות רבות בערים סמוכות או בערים מעורבות: בתל אביב, שלצדה שכנה יפו, בירושלים, בחיפה ובעוד מקומות.

אשר למציאות הכלכלית, גם היא הייתה קשה ביותר. תחילה היו שהאמינו כי ניתן לגייס את הכספים הנדרשים לקיום המכביה מקרב יהודי התפוצות, אך מהר מאוד התברר כי היהודים בעלי הממון חשו באותה העת שיש להם סדרי עדיפות אחרים.

בסופו של דבר הודיעו חולמי המכביה כי **“השעה אינה כשרה לקיים מכביה ולא ניתן להביא ארצה אלפי יהודים”**. במקביל, לא בוטלו כל אירועי הספורט, והוחלט על קיומו של אירוע אחר, צנוע יותר: **‘כינוס ארצי של הסתדרות מכבי ארץ ישראל’**. הכינוס הזה נערך בפסח תרצ”ח 1938 ונטלו בו חלק מאות ספורטאים ארצישראלים ואלפי צופים.

ב-1 בספטמבר 1939 פרצה מלחמת העולם השנייה. כידוע, המלחמה נמשכה כחמש שנים, והנאצים ועוזריהם רצחו בשנות המלחמה שישה מיליון יהודים. מיליוני היהודים ששרדו היו מוכי טראומות, ואיש לא יכול היה להעלות בדעתו, עם תום המלחמה, לארגן מכביה חדשה.

זאת ועוד: הבריטים המשיכו לחסום את שערי הארץ ומנעו מפליטי החרב היהודיים לעלות ארצה. המאבק המדיני בבריטים והמאבק הצבאי בהם הלכו והתעצמו. בסופם של דברים, כתוצאה מהלחץ היהודי הבלתי פוסק, הגיעו הבריטים למסקנה כי עליהם לעזוב את הארץ. עצרת האו”ם החליטה ב-**29 בנובמבר 1947** לחלק את ארץ ישראל בין היהודים ובין הערבים, אך הערבים סירבו לציית להחלטה ויום לאחר **‘החלטת החלוקה’** פתחו במלחמת העצמאות. ב-**14 במאי 1948** עזבו אחרוני הבריטים את הארץ ו**בן גוריון** הכריז על הקמת

מדינת ישראל. **למחרת ההכרזה, פלשו צבאות ערב מחמש מדינות – מצרים, סוריה, ירדן, לבנון ועיראק – למדינת ישראל וניסו להשמדה בעודה באיבה**. כידוע, ניסיונם כשל, אך הניצחון גבה מחיר דמים גבוה.

בחנוכה תש”ח 1948 כשהניצחון היהודי במלחמת העצמאות כבר נראה באופק, קיימו אנשי ‘מכבי’ קונגרס עולמי בתל אביב, שאליו הגיעו נציגים רבים מהתפוצות. אורח הכבוד היה ראש הממשלה ושר הביטחון **דוד בן גוריון**, שביקר את המשתתפים, ואמר:

אתם מתכנסים עכשיו בארץ – כשמלחמת השחרור של המכבים חדלה להיות זכרהיסטורי עתיק ונעשתה מחדש מציאות היסטורית חיה ואקטואלית, ואולי בהיקף יותר גדול מאשר בתקופת החשמונאים. אנו חיים עכשיו... חיים מחדש, לא רק פרשת המכבים, אלא כמה וכמה מהפרשות האדירות שבתנ”ך... בימים אלה יש משמעות חדשה, משמעות ריאלית ממשית, לשם מכבי – משמעות של גבורה, עוז-רוח, לא ספורט – אלא מלחמה ממש למען חרות ועצמאות וגאולה.

בסיום הקונגרס, הוחלט לחדש את מסורת המכביות, ונקבע המועד לקיום המכביה השלישית: סוכות תשי”א.

המכביה השלישית:

“מכביה זו תספר על ראשית הגאולה”

המכביה השלישית אכן התקיימה בסוכות תשי"א. היא נפתחה ב-28 בספטמבר 1950 והסתיימה ב-11 באוקטובר. המכביה נמשכה שבועיים, כיוון שהוחלט להתחשב במיוחד בשומרי המסורת, ולא לקיים תחרויות בשבתות ובחגים.

המכביה השלישית נערכה בעיצומה של הגעת גל עולים אדיר ארצה – גל הידוע בשם ‘העלייה הגדולה’ – שבמסגרתו עלו ארצה, בין מאי 1948 לדצמבר 1951, 680,000 עולים. היישוב ‘הוותיק’, שקלט את ‘צונאמי’ העולים, מנה בסך הכול 650,000 איש, ומכיוון שכך, הן העולים והן בני היישוב הוותיק חוו קשיי קליטה עצומים. כדאי לדעת: ב-1948, בחצי השנה הראשונה לכינון המדינה, עלו 102,000 עולים; ב-1949 עלו 240,000 עולים; ב-1950 – 175,000 עולים, וב-1951 עלו 170,000 עולים.

ערב קיום המכביה השלישית הגיע מספר היהודים בארץ למיליון. המשורר **נתן אלתרמן**, שהתרגש מעובדה זו, פרסם אז את שירו ‘יום המיליון’:

”
לא, אין הסטטיסטיקה שטח יבש.
לא אצלנו!
תמיד – אל עליון –
ידענו שיש בה דבר מה... יש ויש!
הלא כן? טוב להיות מיליון.

זה עניין, זה מין סף, זה מרגש עד לפלא,
זה נותן מין תחושה חדשה...
זה שונה עד אין קצה מתשע-מאות-אלף-
תשע-מאות-ותשעים - ותשעה.

ההבדל הוא עצום, חברים וחברת,
אין לזאת הגדרה במיליון.
שימו לב לנשימת הרחובות... היא אחרת.
בושם
מיליון... _ _

ואתה מסתכל ועינך מתלחלח.
תנצנץ הדמעה. מה יש?
כבר אמרנו לעיל: הסטטיסטיקה, אחא,
לא תמיד עניין יבש...

אלתרמן הדגיש בגאווה מרובה את כמות היהודים בארץ, אך התעלם מן העובדות כי באותם הימים עשרות אלפי עולים חדשים התגוררו באוהלים, כי היו אז עשרות אלפי חולים במחלות קשות- שחפת, טיפוס ועוד, כי פרצה בארץ שורה של מגיפות קשות, ביניהן שיתוק ילדים, דיזנטריה ועוד, כי שרר כאן משבר כלכלי עמוק וכי היה מחסור חמור בדולרים שבעקבותיו הוטלו הגבלות קשות על רכישת מזון, הנעלה וביגוד, וצומצם מאוד הייבוא(ימי הצנע).

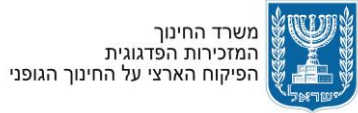
למרות המצב החברתי הקשה, ולמרות המצב הכלכלי הנורא – ואולי דווקא בזכותם – התאמצו ראשי 'מכבי' לקיים "מכביה לתפארת", שבסיומה נטען כי ציינה את "ראשית הגאולה".

למרות כל הקשיים התקציביים, בנו לכבוד המכביה השלישית אצטדיון. אברהם קריניצי – אז ראש עיריית רמת גן – גייס סכום עתק שהושקע בהקמת אצטדיון, למרות שהיו אז צרכים גדולים אחרים.

למכביה השלישית הגיעו כ-800 ספורטאים יהודיים מ-20 ארצות. הפעם באו יהודים מכל ארגוני הספורט היהודיים בעולם. זו הייתה המכביה הראשונה שבה השתתפו, בין היתר, יהודים מלוב, מאוסטרליה, מהודו, מאירלנד, מפינלנד ומשבדיה. בלטו בחסרונם ספורטאים יהודיים מהגוש הסובייטי, שהרוזן הרוסי סטלין אסר על הגעתם ארצה, וכמובן ספורטאים יהודים מארצות ערב.

לראשונה הוחלט לשכן את כל משתתפי המכביה במקום אחד, כנהוג במשחקים האולימפיים. המקום שנבחר היה מבנה על חוף ימה של תל אביב, מול שדרות נורדאו, ששימש ערב הקמת המדינה מחנה צבאי בריטי.

טקס הפתיחה נפתח בדברי **יו"ר הכנסת יוסף שפרינצק**, שייצג את **נשיא המדינה הראשון חיים ויצמן**, שכבר היה חולה מאוד ולא יכול היה ליטול חלק באירוע. בטקס נערכה תפילת 'זכור' לנספים בשואה, ועוררה התרגשות כללית בקהל.

הביצועים הספורטיביים במכביה היו בינוניים למדי, אולם נבחרת ישראל הרשימה במיוחד. הספורטאים מישראל זכו במדליות זהב רבות בשלל המקצועות, ביניהם: קפיצה לגובה, קפיצה לרוחק (גברים), זריקת כידון, הטלת פטיש ועוד.

שדר הספורט המיתולוגי **נחמיה בן אברהם** – שהיה גם עיתונאי ב'הבוקר' – סיכם מאוחר יותר את המכביה השלישית כך:

המכביה הקודמת, השנייה, התקיימה ב-1935... [עתה] נוכל ללמוד פרק בהיסטוריה היהודית [על כל התקופה שחלפה] משנת 1935 עד שנת 1950... [הלימוד] יספר לא רק על ההשמדה שעברה עלינו, על הסתלקותם מן השורות של טובי הנוער בפולין, צ'כסלובקיה, גרמניה, הונגריה, רומניה, וכל יתר מדינות ההשמדה, היא תספר לא רק על מרכז הכובד של הגולה, אשר עבר עתה לעולם האנגלו-סכסי. מכביה זו תספר גם על ראשית הגאולה (הקמת מדינת ישראל).

המכביות בשנות ה-50:

“תחרויות תתקיימנה גם באולמות ספורט של בתי-ספר וגם באולמות-ציבור”.

הדלקת לפיד המכביה

המכביה הרביעית המשיכה את מסורת קיום המכביות אחת לשלוש שנים והיא נערכה בסוכות תשי"ד: מה-22 בספטמבר 1953 ועד ה-29 בספטמבר 1953.

נראה כי המכביה ארכה רק שבוע ימים, כיוון שבתקופה שבין המכביה השלישית למכביה הרביעית נקלטו בישראל עוד כ-150,000 עולים, והמדינה הייתה מצויה במשבר כלכלי-חברתי עמוק:

שנה קודם לכן, ב-1952, החליטה הממשלה לעצור את העלייה ארצה, כיוון שהרשויות השונות התקשו מאוד “לעכל” את העליות הקודמות. באותה העת היו ברחבי הארץ מאות אלפי עולים חדשים ביותר מ-200 ‘מעברות’, ובהן גרו באוהלים, בדונים, פחונים וצריפים. השקעת סכומים ניכרים באירוע ספורטיבי, מכובד ככל שיהיה, ובבניית מתקני ספורט חדשים לא התקבלה על הדעת. אחרי דיונים שונים הוחלט בלית ברירה, כי

“תחרויות שונות תתקיימנה גם באולמות ספורט של בתי ספר וגם באולמות ציבור”.

המכביה הרביעית נפתחה בדברי ברכה מפי הנשיא השני של מדינת ישראל, **יצחק בן צבי**, שנבחר לכהונתו כשנה קודם לכן. הפעם נטלו חלק במכביה 890 ספורטאים מ-22 מדינות. נקודת הכובד של ההשתתפות במכביה עברה מהמדינות האירופאיות למדינות צפון אמריקה, ארה"ב וקנדה. ולמדינות דרום אמריקה ביניהן בבחורות של ספורטאים יהודים שהגיעו לראשונה מברזיל ומצ'ילה. הספורטאים התחרו ביניהם ב-19 ענפי ספורט. ההשתתפות הערה ביותר ניכרה בענפי האתלטיקה הקלה (100 משתתפים מ-16 ארצות) ובענף השחייה 72 משתתפים מ-13 ארצות.

במכביה הרביעית נקבעו שלוש מסורות חדשות:

- ראשית, המסורת של **הדלקת 'לפיד המכביה'** מול קברות המכבים ליד מודיעין אז בתחום ממלכת ירדן והבאתו לאצטדיון המכביה ברמת גן.
- שנית, המסורת של הכתרת "**הספורטאי המצטיין של המכביה**". בפעם זו היה הזוכה מתעמל אמריקאי בשם **אייב גרוספלד**, שגרף 6 מדליות זהב. בנבחרת הישראלית בלטו שניים: השחיינית **שושנה ריבנר** שזכתה ב-2 מדליות זהב והקופץ לרוחק **דוד קושניר**, לימים מן המאמנים הבכירים בארץ (שזכה במדליית זהב אחת
- שלישית, נקבע כי המכביות תנהגנה בהתאם לנהוג במשחקים האולימפיים, ולכן תתקיימנה "**אחת לארבע שנים**".

המכביה החמישית נערכה בסוכות תשי"ח:

מה-15 ועד ה-24 בספטמבר, 1957.

משלחת ארה"ב למכביה החמישית

המכביה החמישית התקיימה בשעה שהמצב הביטחוני בארץ התייצב, אחרי הניצחון הצבאי הגדול ב'מלחמת סיני' שנה קודם לכן (מה-29 באוקטובר עד ה-5 בנובמבר, 1956). המכביה כולה עמדה בסימן התפתחות המדינה וריבוי הצלחותיה, שהחלו להנץ בתחומים רבים ומגוונים: קליטת העלייה, כלכלה, התיישבות, חקלאות, תעשייה ועוד. האצטדיון עבר לקראת המכביה שיפוץ יסודי, והושקעו בו משאבים רבים: מספר מקומות הישיבה הוגדל, נבנה יציע חדש, הותקנו מסלולי ריצה ושופצו מתקני ההלבשה. כמו כן הוכשרו מגרשים למשחקי כדורעף, והוגדל מספר מקומות הישיבה בבריכת 'גלי גיל', שיועדה לתחרויות השחייה. על בסיס הצעתו של **אהרן נתנאל**, יו"ר 'מכבי' העולמי, שנפטר מדום לב כחודש וחצי לפני טקס הפתיחה של המכביה, הוחלט להקים את '**כפר המכביה**' לטובת אירוח הספורטאים, והבניין הראשון בכפר נחנך רשמית בימי המכביה החמישית.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
הפיקוח הארצי על החינוך הגופני

במכביה החמישית השתתפו 20 משלחות מכל העולם, ונטלו בה חלק 980 ספורטאים, רובם מצפון אמריקה, מדרום אמריקה וממערב אירופה. רוב מדינות מזרח אירופה לא אפשרו לספורטאים היהודים מארצותיהם להגיע לארץ.

עם פתיחת המכביה צעדו שניים בראש המשלחת הישראלית: אברהם שפירא, 'זקן השומרים העבריים', וצבי נשרי, 'המורה הראשון בארץ לחינוך גופני'. טקס הפתיחה כלל תרגילי ראוהו בהתעמלות של 2,600 בני נוער, רבים מהם חברי 'מכבי הצעיר', אך גם ילדי עולים וילדים ממשפחות מצוקה. אחדים מבין הילדים עלו להתעמל יחפים או שנעלו "נעליים" שהבינו לעצמם מסמרטוטים ומפיסות קרטון (כדי שלא להידקר או להיפצע ממכשולים שונים שעל הקרקע).

במוקד ההתעניינות של הקהל שצפה בתחרויות המכביה עמדו ענפי האתלטיקה הקלה, השחייה, הטניס והכדורסל. בלט מאוד האצן היהודי הדרום אפריקאי **הרולד ברומברג**, שקבע שיאי מכביה בריצות ל-100 מטר ול-200 מטר, ועל כך הוענק לו התואר 'הספורטאי המצטיין של המכביה'.

עלתה על כולם אלופת העולם, המתעמלת היהודייה ההונגרייה **אגנס קלטי**, ששנה קודם לכן זכתה ב-4 מדליות זהב באולימפיאדת מלבורן (אוסטרליה). קלטי נודעת עד ימינו כאלופה האולימפית בעלת 10 מדליות אולימפיות, מהן 5 מדליות זהב. בארץ שבעו נחת מן העובדה שאחרי המכביה היא החליטה לעלות ארצה והשתקעה בישראל.

המכביות בשנות ה-60:

במכביה שאחרי הניצחון ב'מלחמת ששת הימים', הוסעו הספורטאים לירושלים וביקרו בכותל המערבי ובעיר העתיקה.

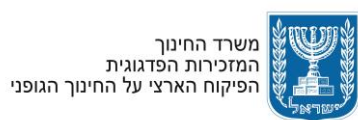

דוד בן גוריון, ראש הממשלה ושר הבטחון ורעייתו פולה משתתפים בטקס פתיחת המכביה

בשנות ה-60 התקיימו 3 מכביות: המכביה השישית התקיימה בתשכ"א 1961 המכביה השביעית בתשכ"ה 1965 והמכביה השמינית בתשכ"ט 1969 כל המכביות, שנמשכו כל אחת שבוע ימים, הועתקו לחודשי הקיץ, כדי לא להיות תלויים בתעוטי מזג האוויר וכדי להקל על בואם של תלמידים, סטודנטים ומורים.

המכביה השישית נערכה בין ה-29 באוגוסט ל-5 בספטמבר, 1961. השתתפו בה כ-1,000 ספורטאים יהודים מ-26 מדינות, בהם נציגים מקולומביה, גואטמלה, אורגוואי וזאיר. כמו כן, השתתף טניסאי יחיד מקטננגה שבקונגו.

ערב המכביה, הכיר הוועד האולימפי הבינלאומי ב'**הסתדרות המכבי העולמי**' כארגון בעל מעמד אולימפי. כתוצאה מכך זכו אירועי המכביה למעמד של משחקים אזוריים (בדומה למעמדם של משחקי הים התיכון, משחקי אסיה וכו'). ההכרה הבינלאומית חייבה את מארגני המכביה להיצמד לחוקת הספורט הבינלאומית. באותה השנה הוקמה 'רשות הספורט הממלכתית' שקבעה עבור המכביה שורה של עקרונות.

בטקס פתיחת המכביה השישית נכחו כ-30,000 צופים, ואורח הכבוד היה הנשיא השני של מדינת ישראל, **יצחק בן צבי**, שעמד לסיים את תקופת כהונתו השנייה (באותם הימים כל תקופת כהונה נמשכה 4 שנים). המכביה ננעלה בדברי ראש הממשלה **דוד בן גוריון**, שהביע תקווה כי במכביות הבאות תשתתפנה משלחות יהודיות מצפון אפריקה ומארצות מזרח אירופה.

פרס 'הספורטאי המצטיין של המכביה' הוענק ל**למייק הרמן** מארצות הברית, שזכה במדליות זהב בקרב עשרה, בקפיצה במוט ובקפיצה לרוחק. האתלטית **מדלן ברגמן** מאוסטרליה, שזכתה במדליות זהב בריצות 200 מ' ו-800 מ' לנשים, זכתה בגביע רשות הספורט לספורטאית המצטיינת.

האירוע האחרון במכביה השישית היה משחק כדורגל ייחודי – מרהיב ביופיו – בין הקבוצה האיטלקית 'יובנטוס' אלופת איטליה ובין נבחרת ישראל. משחק זה הסתיים בתיקו 3:3.

המכביה השביעית

תחרויות שחייה בבריכת גלית החדשה

המכביה השביעית התקיימה בשבוע שבין ה-23 ל-31 באוגוסט, 1965. הפעם הגיעו למכביה 1,200 ספורטאים יהודים מ-25 ארצות. רוב מדינות הגוש הקומוניסטי – והפעם גם תורכיה – לא אפשרו לספורטאים מארצותיהן להגיע ארצה.

כל הספורטאים שהגיעו למכביה השביעית שוכנו ב'כפר המכביה', ובאותה השנה הוקם במקום גם בית כנסת. שוב הושקעו משאבים רבים לכבוד המכביה: האצטדיון ברמת גן הורחב והותקנו בו 53,000 מקומות ישיבה. מאות אלפי מטרים מעוקבים של אדמה הועתקו ממקומם, הוקמו סוללות עפר ענקיות ונבנו מנהרות מעבר לצופים. נחנך מסלול אתלטיקה משוכלל, שהותאם לכל התחרויות האתלטיות השונות. בסמוך לאצטדיון נבנה גם מגרש כדורת, ונחנך מטווח הירי הראשון בישראל. ערב הפתיחה, הוכשרה בריכת השחייה 'גלית' ביד אליהו והותאמה לתחרויות השחייה.

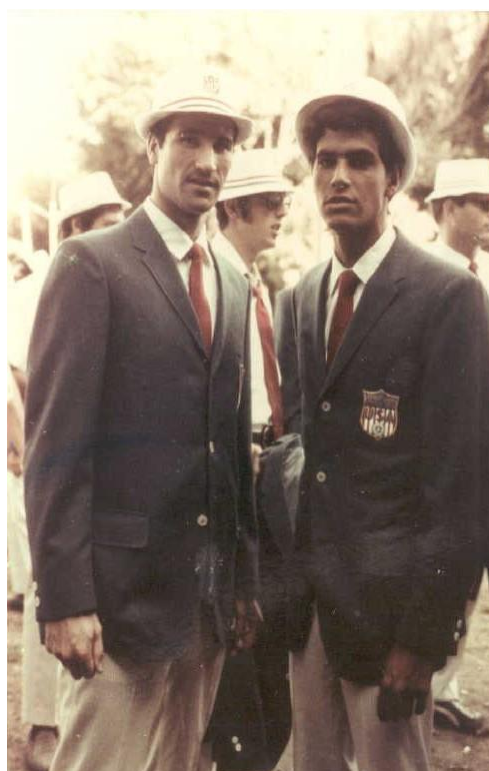

אירועי המכביה השביעית התקיימו בכל רחבי הארץ. תחרויות הכדורגל נערכו ב-5 ערים שונות, תחרויות הכדורסל נערכו ב-6 מגרשים, ועוד. ענפי הגולף וענף צלחות החרס הופיעו בפעם זו ב'הופעת בכורה'. לראשונה צולמו משחקי מכביה רבים לטלוויזיה, אך כיוון שהטלוויזיה הישראלית עדיין לא הייתה קיימת – הם צולמו על ידי הטלוויזיה המערב-גרמנית ושודרו בכמה מארצות אירופה, ביניהן: הולנד, בלגיה, צרפת, אוסטריה ושווייץ.

נבחרת ארצות הברית למכביה השביעית מנתה 200 ספורטאים יהודיים. בלט ביניהם **מארק ספיץ** – שאז היה בן 15 – ואחרי שנים נודע כמהיר שחיני העולם. בנבחרת הכדורסל האמריקאית השתתף **טל ברודי** – שהיה אז בן 22, ורק אחרי המכביה הצטרף לליגה המקצוענית בארה"ב ושיחק במדי 'בלטימור'. כידוע, מאוחר יותר עלה **טל ברודי** ארצה, היה לקפטן נבחרת הכדורסל של 'מכבי תל אביב' והוליך אותה לניצחונות דרמטיים. טל ברודי – שהפך לאחד העולים המפורסמים בארץ שנקלטו כאן באופן מופלא – זכה בשנת תשל"ט בפרס ישראל על 'תרומה מיוחדת לחברה ולמדינה בתרבות הגוף'.

ארבעה אתלטים לא יהודיים מקניה, מהטובים בעולם, היו אורחי המכביה השביעית. הם השתתפו בתחרויות ראווה שהתקיימו ביום הנעילה, אחרי שתמו התחרויות הרשמיות.

המכביה השמינית

הכדורסלן טל בוחדי משתתף במכביה

המכביה השמינית החלה ב-28 ביולי והסתיימה ב-7 באוגוסט, 1969. היא הושפעה – כמובן – מן **הניצחון הישראלי הדרמטי במלחמת ששת הימים, מכיבוש יהודה ושומרון ומאיחוד ירושלים**. הניצחון הגדול של צה"ל עורר במדינות רבות גלי הערכה עצומים לצבא הישראלי, והביא לגלי הערצה למדינת ישראל של כלל יהודי העולם. ההערכה וההערצה לישראל הורגשו היטב באווירת המכביה. לעומת זאת, תקריות הגבול וכן **'מלחמת ההתשה'** שהתרחשה בימי המכביה בגבולות ירדן ומצרים – כמעט שלא נתנו את אותותיהן.

למכביה השמינית באו 1,450 ספורטאים מ-27 מדינות, והם התחרו ביניהם ב-22 ענפי ספורט. במכביה הופיעו לראשונה נציגים מגרמניה, תחת סמלי מדינתם. גם הפעם לא הופיעו נבחרות יהודיות מארצות 'מסך הברזל' וממדינות האסלאם כולל איראן, ששלחה משלחת למכביות קודמות, כתגובה לכך, הוחלט להרכיב את 'משמר דגל המכביה' שכלל 7 ספורטאים יוצאי מדינות שבהן נאסר על השתתפות ספורטאים יהודיים במכביה.

'לפיד המכביה' השמינית הודלק הפעם ממש בקברות המכבים, ליד מודיעין, ולא בסמוך להם באזור שהיה בשליטת ירדן עד מלחמת ששת הימים. כל הספורטאים משתתפי המכביה הוסעו לירושלים וביקרו בכותל המערבי ובעיר העתיקה. לאחר מכן השתתפו בטקס הפתיחה המרשים, שנערך באמפיתיאטרון של האוניברסיטה העברית על הר הצופים. בטקס השתתף יגאל אלון, אז שר הקליטה, וכמה שבועות מאוחר יותר: שר החינוך והתרבות.

גם במכביה זו בלט 'נסיך השחיינים' מארצות הברית מארק ספיץ, שזכה בשלל מדליות זהב. הפעם הצטרפה אליו אחותו הצעירה ננסי, שזכתה גם היא במדליות של זהב וכסף. במגרש הטניס הצטיינה ג'ולי הלדמן, אלופת וימבלדון. האצנית הישראלית אסתר שחמורוב האפילה על כל יריבותיה, וגרפה 3 מדליות זהב במסלולי האתלטיקה. הכדורסלן טל ברודי, שהיה כבר אזרח מדינת ישראל, שיחק בנבחרת הישראלית. גם בזכותו ניצחנו את הנבחרת האמריקאית 70:74.

המכביה השמינית זכתה להדים נרחבים בתקשורת העולמית. אחד העיתונאים הדגיש כי הסיבה העיקרית לכך הינה "כיוון שמדינת ישראל הוכיחה את כוחה ועוצמתה בששת הימים".

אחרי נעילת המכביה ביקרו רבים את איכות הספורט היהודי בעולם, וטענו שרמתו ירודה למדי. בה בעת האשימו את מארגני המכביה שלא הביאו לשורותיה את טובי הספורטאים הישראלים, ואחת ההוכחות לכך הייתה נבחרת הכדורגל הישראלית, שהורכבה משחקני נוער, בעוד הנבחרת הרשמית של מדינת ישראל יצאה לשחק בקפריסין.

המכביות בשנות ה-70:

“בקרב הספורטאים שבאו היה מספר ניכר של ‘יורדים’ ושל בני ‘יורדים’.”

משמאל האצנית אסתר שחמורוב. ניצלה מהטבח במינכן

המכביה התשיעית

התקיימה החל ב-9 ועד ה-19 ביולי, 1973. המכביה כולה עמדה בצל שורה של מעשי טרור ערביים בישראל ובעולם, וביניהם טבח 11 הספורטאים הישראלים באולימפיאדת מינכן שבגרמניה המערבית, שאירע ב-5-6 בספטמבר, 1972.

הטבח במינכן, שבוצע בידי 8 מחבלים פלסטיניים מארגון 'ספטמבר השחור', הוא ללא ספק האירוע הטראגי ביותר בתולדות הספורט העולמי, והאירוע הטראומטי ביותר בתולדות הספורט הישראלי. באירוע נרצחו:

- דוד בוגר בן 28 – מרים משקולות.
- יוסף גוטפריינד בן 40 – שופט היאבקות.
- משה ויינברג בן 33 מאמן היאבקות.
- אליעזר חלפין בן 24 – מתאבק.
- מארק סלבין בן 28 – מתאבק.
- זאב פרידמן בן 28 – מרים משקולות.
- יוסף רומנו בן 32 – מרים משקולות.
- קהת שור בן 53 מאמן קליעה.
- אנדריי שפיצר בן 27 – מאמן סייף.
- עמיצור שפירא בן 40 – מאמן אתלטיקה.
- יעקב שפרינגר בן 51 – שופט הרמת משקולות.

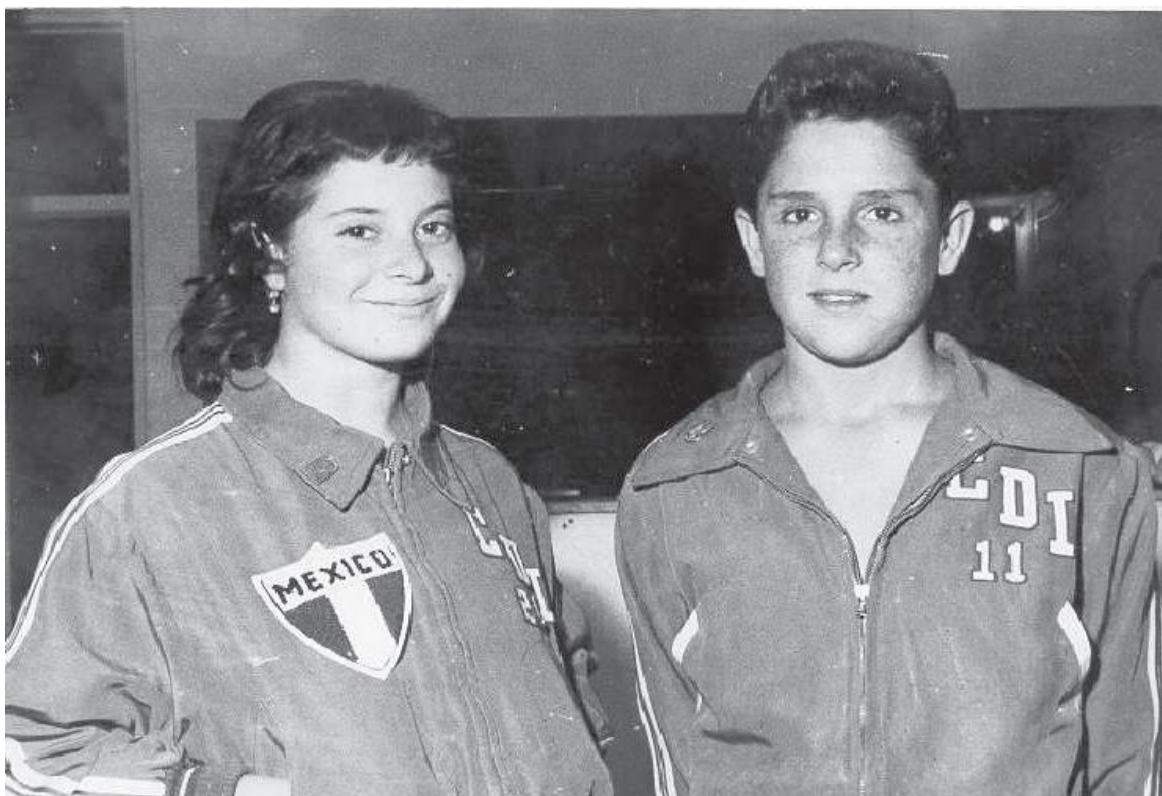
המכביה התשיעית, שהתקיימה 14 חודשים אחרי טבח מינכן, כיבדה את החללים הישראלים באופנים אחדים: הרב האשכנזי הראשי לישראל, **הרב שלמה גורן**, חיבר תפילת 'יזכור' מיוחדת לזכר 11 נרצחי הטבח, ונשא אותה במעמד פתיחת המכביה; 11 משואות הודלקו לזכר הנרצחים; כל הנואמים, בכל אירועי המכביה, ציינו את האסון הנורא; שניים מניצולי מינכן – האצנית **אסתר שחמורוב** ואלוף ישראל בהליכה **שאול לדני** – ליוו אתנושא לפיד המכביה, טל ברודי, בעת כניסתו לאצטדיון.

בעת ההכנות למכביה הקפידו במיוחד על תכנון סדרי הביטחון והשמירה. היה ברור לכול כי חייבים להיערך בקפדנות, יתירה. התוצאה הייתה שהמכביה התשיעית הייתה אחד האירועים הישראליים שזכו לסידורי אבטחה נרחבים ביותר, שלא היו מוכרים קודם לכן במדינת ישראל.

למכביה התשיעית הגיעו כ-1,500 ספורטאים מ-26 מדינות. בין הספורטאים הישראלים בלטו במיוחד כמה עשרות עולים חדשים, שעלו ארצה מברית המועצות זמן קצר קודם לכן. גם הפעם כל משתתפי המכביה זכו לבקר בירושלים: הם טיילו בעיר העתיקה, סיירו או התפללו ברחבת הכותל המערבי, ביקרו בהר הרצל ובמוזיאון השואה ב'יד ושם' וסיירו ב'**גבעת התחמושת**'. כל הספורטאים התכבדו בביקור בכנסת ונפגשו עם יו"ר הכנסת. 'אלבום הכותל' הוענק ל-120 ספורטאים שעמדו בראש המשלחות של הארצות השונות.

בתום משחקי המכביה התברר כי נבחרת ארצות הברית זכתה ב-76 מדליות זהב, ונבחרת ישראל – ב-66. רבים חשו גם הפעם שההישגים הספורטיביים אינם גבוהים. היו שטענו כי אחת הסיבות לחולשה היא שבין מכביה למכביה לא מתקיימות תחרויות בין נבחרות ספורט יהודיות מארצות שונות. היו שקבלו כי רבים מהנציגים שהגיעו למכביה היו נערות ונערים צעירים, שאך החלו לעסוק בספורט, וכי רבים מהם ראו במכביה הזדמנות 'לטייל' לישראל.

המכביה העשירית

משתתפים מנבחרת מכסיקו

במכביה העשירית, שנערכה בין ה-12 ל-21 ביולי, 1977, השתתפו 2,700 ספורטאים. כמעט כפליים ממספר המשתתפים במכביה התשיעית. הפעם הגיעו משתתפים יהודיים גם מנורבגיה, יפן, איי הבתולה, ג'מייקה ואפילו אתלט בודד מבוליביה.

בין המכביה התשיעית למכביה העשירית אירעה בישראל שורה של אירועים היסטוריים כבדי משקל, ובהם **'מלחמת יום הכיפורים'**, שהחלה ביום הכיפורים ה-6 באוקטובר והסתיימה ב-24 באוקטובר, 1973. בתום המלחמה נמנו 2,250 חללים, יותר מ-7,000 פצועים וכ-300 חיילים ישראלים נלקחו בשבי. אירועים בולטים נוספים היו מינויו של **יצחק רבין** לתפקיד ראש הממשלה, במקומה של **גולדה מאיר**, אירועי טרור בישראל ובעולם, **'מבצע יונתן'** לשחרור חטופי המטוס באנטבה ביולי 1976 וכן **'המהפך'** ועליית הימין לשלטון בראשות **מנחם בגין** 17 במאי 1977.

בין שתי המכביות אירע גם אירוע ספורטיבי משמעותי: קבוצת הכדורסל של מכבי תל אביב – שהיו בה שחקנים זרים מעטים – זכתה לראשונה בתולדותיה בגביע אירופה לאלופות. המשחק התרחש ב-7 באפריל 1977, ונחשב עד היום לאחד ההישגים הגדולים בתולדות ספורט הישראלי. מכבי תל אביב ניצחה על חודה של נקודה אחת – 77:78 – את מובילג'ירג'י וארזה מאיטליה, שנחשבה הקבוצה הטובה ביותר באירופה. מאות אלפי ישראלים חגגו את הזכייה, רבים צהלו בכל רחבי המדינה, וכמה אוהדים 'שרופים' קפצו למימי המזרקה שמול בניין עיריית תל אביב.

בטקס הפתיחה של המכביה נטלו חלק כ-50,000 צופים. נשיא המדינה הרביעי, אפרים קציר, השתתף בטקס ונשא דברי ברכה. הטקס הסתיים במפגן מרהיב של צניחה חופשית.

הפעם היו במכביה גם תחרויות בענפים שלא היו במכביות הקודמות. ביניהם: בדמינטון, קארטה, קט-רגל, ברידג' ושחמט. כל הספורטאים נהנו משורה של מתקני ספורט חדשים, והתחרויות בענפים השונים התקיימו בכל חלקי הארץ. בתחרויות השונות נשברו 55 שיאי מכביה. ישראל שלטה בענפים רבים, לבד מענף השחייה, שבו שלטו האמריקאים – ובראשם מארק ספיץ – שלטון ללא עוררין.

במכביה העשירית הושם דגש רב על הפן הלאומי-חברתי ולא רק על זה הספורטיבי. בימי המכביה – וסביב אותם ימים – נערכו טיולים בארץ ומפגשים חברתיים שונים. במסגרת 'חגיגות העשור' למכביה, נערך כנס עולמי של משתתפי המכביה הראשונה. בעיתונות צוין בכאב כי "בקרוב הספורטאים היהודים שבאו למכביה היה מספר ניכר של 'יורדים' ושל 'בני יורדים'".

המכביות בשנות ה-80:

“קיבוץ גלויות ספורטיבי”

מ

מפגן צניחה בטקס הפתיחה

בשנות השמונים שוב התקיימו שלוש מכביות: המכביה האחת-עשרה התקיימה החל ב-6 ועד ה-16 ביולי, 1981; המכביה השתיים-עשרה נמשכה מה-15 ועד ה-25 ביולי 1985, ואילו המכביה השלוש-עשרה התקיימה בין התאריכים ה-3 וה-13 ביולי, 1989.

המכביה ה-11

המכביה האחת-עשרה, שנערכה ביולי 1981, הוקדשה לזכרו של **פייר גילדסגיים**, נשיא תנועת 'מכבי העולמי' ויושב ראש הוועדה הבינלאומית למען משחקי המכביה, שנהרג באותה שנה בתאונת דרכים. במכביה השתתפו 3,450 ספורטאים מ-33 מדינות, כולל משלחות חדשות מניו-זילנד, פורטוריקו וברמודה.

שני משתתפים, נציגים לא יהודיים, הגיעו ממצרים והשתתפו כמשקיפים בטורניר הכדורמים. הנציגות המצרית השרתה אווירה אופטימית במכביה. זו התאפשרה הודות לביקורו ההיסטורי של נשיא מצרים בישראל, ב-19 בנובמבר 1977, ביקור שהביא לחתימת **הסכם השלום בין ישראל ומצרים**, ב-26 במארס 1979, על מדשאות הבית הלבן בושינגטון. כתוצאה מן ההסכם, הוענק בדצמבר 1978 **פרס נובל לשלום** לראש הממשלה **מנחם בגין** ולנשיא מצרים, **אנואר סאדאת**.

טקס פתיחת המכביה התקיים בפעם הראשונה בשעות הערב. במצעד המשלחות בלטו ארבעה דורות של מכבים, בני משפחת **בן-דרור** מפתח תקווה. **יוסף יקותיאלי**, יוזם המכביות, שהיה אז בן 84, הוסע בג'יפ במסגרת המצעד. שיאו של הטקס היה בצניחה חופשית של חניכי בית הספר לצניחה של צה"ל אל מרכז האצטדיון, שהואר בהדרגתיות עד הגעת אחרון הצנחנים ארצה. בשלב מסוים של הטקס, הדליקו 50,000 הנוכחים בו זיקוקים שחולקו בעוד מועד.

גם הפעם לא נרשמו במכביה יומרות ספורטיביות גדולות, ומטרתה המוצהרת הייתה **"קיבוץ גלויות ספורטיבי"**. למרות זאת, במכביה זו נקבעו 14 שיאים חדשים: 16 בשחייה ו-8 בתחרויות הקליעה השונות.

המכביה הסתיימה בטקס ססגוני שנערך ב'בריכת הסולטן' בירושלים, בליווי חזיון אור-קולי מרגש. בטקס הסיום השתתף ראש הממשלה **מנחם בגין**, שקרא למשתתפיה לעלות לישראל. ואכן, בתום ימי המכביה, 80 ספורטאים פתחו 'תיקי עלייה' ורובם ככולם עלו ארצה.

המכביה ה-12

השחיין מרק ספיץ. זכה בשבע מדליות זהב
באולימפידת מינכן, נושא את לפיד המכביה

המכביה השתיים-עשרה התקיימה ביולי 1985. השתתפו בה 3,700 ספורטאים מ-37 מדינות, והם התמודדו ביניהם ב-30 ענפי ספורט.

המכביה השתיים-עשרה נערכה בצלם של משברים שונים בישראל: מתיחות גדולה בין השמאל והימין על רקע **מלחמת לבנון הראשונה** שהחלה ב-6 ביוני 1982 והאבדות הרבות בלבנון; גילוי '**המחתרת היהודית**' ספטמבר 1983 הודעת ההתפטרות של **מנחם בגין** מראשות הממשלה (28 באוגוסט 1983) ומינויו של **יצחק שמיר** כמחליפו באוקטובר 1983 המשבר הכלכלי והאינפלציה בישראל, שעלתה על 400%.

המשבר הכלכלי איים על עצם קיומה של המכביה. יתר על כן: באותה העת פרץ בארץ גל ענק של שביתות, והיה חשש גדול שהן תשבשנה לחלוטין את כל התכניות. אולם, בסופו של דבר, הכול בא על מקומו בשלום, והמכביה נפתחה כמתוכנן. לשמחת כולם, גם המשבר הכלכלי החל להיפתר באותה השנה.

טקס הפתיחה נפתח בריצה של נושא לפיד המכביה, הספורטאי היהודי הנערץ **מארק ספיץ**, שזכה ב-7 מדליות זהב בענף השחייה באולימפיאדת מינכן 1972 ליוו אותו **שירלי שפירא**, **אנוק שפיצר** ו**שלומית רומנו** – שאבותיהן נרצחו במינכן.

תחרויות הספורט בענפים השונים התקיימו בכל רחבי הארץ. בלטה במיוחד הנבחרת האמריקנית, שזכתה ב-109 מדליות זהב (במחצית המדליות שחולקו במכביה), ב-90 מדליות כסף וב-74 מדליות ארד. הנבחרת השנייה שזכתה במדליות רבות, הייתה – כמובן – הנבחרת רבת המשתתפים של ישראל.

טקס הנעילה של המכביה התקיים גם הפעם בבריכת הסולטן בירושלים. ראש הממשלה **שמעון פרס**, ראש עיריית ירושלים **טדי קולק** ויושב ראש 'מכבי העולמי' **ישראל פלד** בירכו את אלפי המשתתפים. דגל המכביה הורד על ידי גולשת סנפלינג, שהגיעה במעוף עד לבמה, ומסוק הנמיך טוס, אסף את סמל המכביה ונשא אותו אל על. חברי אגודת 'עמיצור' מקריית אנונו ערכו מופע מיוחד על חומת העיר העתיקה, המצויה בסמיכות לבריכת הסולטן: הם יצרו בגופם משלושים חיים שהיו למגן דוד. האירוע הסתיים בזיקוקין די-נור מרהיבים במיוחד.

טקס הנעילה של המכביה ברחבת הכותל המערבי

המכביה ה-13

המכביה השלוש-עשרה, 'מכביית הבר-מצווה', התקיימה במחצית הראשונה של יולי 1989. נטלו בה חלק 4,440 ספורטאים מ-46 מדינות, מתוכם כ-1,000 משתתפים מישראל.

המכביה השלוש-עשרה עמדה בסימן 'נפילת מסך הברזל' ותחילת העלייה הגדולה של יהודי ברית המועצות. כבר ב-1987 עלו ארצה מברית המועצות אלפי יהודים ראשונים, ביניהם שורה של 'אסירי ציון' לשעבר: יוסף ביגון, אידה נודל ואחרים. העלייה מברית המועצות גברה ב-1988, והפכה לעלייה של קרוב ל-15,000 עולים. היא התעצמה ב-1989, שנה שבה עלו יותר מ-20,000 עולים. העלייה מברית המועצות – שהפכה ל'מדינות חבר העמים' – הגיעה לשיאה ב-1990, בשנה שאחרי המכביה. אז עלו ארצה קרוב ל-200,000 עולים, ביניהם מאות ספורטאים מצטיינים.

בעקבות נפילת 'מסך הברזל' נטלו חלק במכביה 57 ספורטאים ומלווייהם מברית המועצות, 14 משתתפים מיוגוסלביה, ומשתתפים נוספים מהונגריה ומקובה הקומוניסטית. למכביה הגיעה משלחת מעניינת וגדולה מהודו, שמנתה 28 משתתפים.

בימים שקדמו למכביה, ובימי המכביה עצמם, הייתה שורה של פעולות טרור פלסטיניות, בעיקר מעבר ל'קו הירוק', שהתרחבה מאוד ולבסוף כונתה 'האינתיפאדה הראשונה'. רוב פעולות הטרור היו כרוכות 'רק' בזריקת אבנים ובהשלכת בקבוקי תבערה, אך רבות מהן גרמו לפצועים רבים, בעיקר לפצועים, אך גם להרוגים. האינתיפאדה, וגלי הביקורת על ישראל בעולם שהתלוו אליה – כמעט שלא השפיעו על המכביה. איש לא ביטל את בואו למכביה, ועשרות אלפי אוהדים באו לצפות בתחרויות השונות.

בטקס הפתיחה של המכביה שוב היה מפגן של צניחה חופשית, ושוב הוצגו מופעי ראווע זיקוקין די-נור, אולם הפעם הועלה מופע של תנועה וצבע, משולב בקרני לייזר, שיצרו על כר הדשא מנורה בעלת שבעה קנים. כ-800 ילדים נעמדו על גבי שרטוט קני המנורה, ושרו עם זמר הטנור דודו פישר את השיר "אני שייך לעם היהודי" בשלוש שפות.

24 מדינות זכו במדליות במכביה זו. ישראל זכתה במדליות הרבות ביותר – 97 מזהב, 82 מכסף ו-79 מארד והזכות הבאות, על פי כמות המדליות ורמתן, היו ארצות הברית, קנדה וברזיל.

טקס הנעילה של המכביה נערך ברחבת הכותל המערבי, שם הודלקו 13 משואות, מרביתן על ידי רצי הלפיד במכביות הקודמות, כשאת המשואה ה-13 הדליק חנוך בודין, ממצטייני השחיינים הנכים של ישראל. מאות ילדים אמריקניים וכשמונים ילדים יתומי צה"ל מישראל חגגו במסגרת טקס הנעילה, ליד הכותל, את טקס בר המצווה שלהם.

המכביות בשנות התשעים:

מכביות נוער, מכביות נכים ואסון המכבייה

בשנות ה-90 התקיימו שתי מכביות: האחת ביולי 1993, והשנייה ביולי 1997.

המכבייה ה-14

ראש הממשלה יצחק רבין וראש עיריית ירושלים, טדי קולק, כיבדו בנוכחותם ובנאומיהם את טקס נעילת המכבייה בברכת הסולטן בירושלים

המכבייה הארבע-עשרה החלה ב-5 ביולי והסתיימה ב-15 בו, בשנת 1993. מכבייה זו שברה שיאי משתתפים,

ונכחו בה 5,100 ספורטאים יהודים מ-48 מדינות. התקשורת שברה גם היא שיאים: 321 עיתונאים מכל העולם הגיעו כדי לסקר את אירועי המכבייה.

בין המדינות שלראשונה, מאז קום המדינה, שלחו משלחות למכביה, בלטו פולין, בולגריה, צ'כסלובקיה, קרואטיה, גרזיה ו-8 מדינות מ'חבר העמים'. תורכיה, שלא שלחה משלחת למכביה זה 24 שנים, חידשה את הופעתה והגיעה עם 77 ספורטאים ומלוויהם.

הפעם כלל טקס פתיחת המכביה גם מטס של מטוסי 'כפיר' של חיל האוויר, מטוס ג'מבו שהוריד למרכז האצטדיון קבוצות של עולים, מפגן רחיפה ועוד. אירועי הספורט המרכזיים נערכו, אמנם, בגוש דן, אך התקיימו גם תחרויות בשאר חלקי הארץ, ממטולה בצפון ועד עין גדי שבדרום המזרח. שלוש המשלחות הראשונות שהצטיינו בהישגיהן בתחרויות השונות היו מישראל, מארצות הברית ומחבר העמים.

במכביה הארבע-עשרה נכללה לראשונה **מכביית נכים**. בלטה במיוחד נבחרת הנכים מישראל, שזכתה ברוב המדליות.

ראש הממשלה **יצחק רבין**, שחזר לעמוד בראש הממשלה בקיץ 1992, וראש עיריית ירושלים **טדי קולק**, שזו הייתה השנה ה-27 לכהונתו כראש עיריית הבירה, כיבדו בנוכחותם ובנאומיהם את טקס נעילת המכביה, בבריכת הסולטן בירושלים.

מן הראוי לזכור ולהזכיר כי **יצחק רבין** חתם על '**הסכם אוסלו**' עם הפלשתינאים בספטמבר 1993, ועל **הסכם השלום עם ירדן** באוקטובר 1994, **זכה בפרס נובל לשלום** בדצמבר 1994, ולדאבון הלב **נרצח בידי רוצח מתועב בנובמבר 1995**.

המכבייה ה-15

משתתפת במכביית הנכים

המכבייה החמש-עשרה נמשכה מה-14 עד ה-24 ביולי, 1997. ראשי המכבייה בקשו לציין במכבייה זו 100 שנים לקונגרס הציוני הראשון ו-50 שנה להחלטת האומות המאוחדות בדבר הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל.

למכבייה החמש-עשרה באו יותר מ-5,000 ספורטאים יהודיים מכ-50 מדינות. המשלחת מישראל מנתה כ-1,500 ספורטאים, וברגיל, הייתה הגדולה במשלחות. משלחות גדולות אחרות, שכל אחת מהן מנתה יותר מ-300 איש, הגיעו מארצות הברית 594, מארגנטינה 386, בריטניה 380, אוסטרליה 374 וקנדה 361.

המכבייה עמדה בסימן אסון נורא שהתרחש בטקס הפתיחה, תוך כדי מצעד המשלחות אל עבר האצטדיון. בעת המצעד, בשעה שמונה בערב לערך, קרס גשר העץ שהוקם מעל נחל הירקון, ושנועד למעבר המשלחות. קריסת הגשר גרמה לכך שעשרות ספורטאים, חברי המשלחת האוסטרלית, נפלו לנחל המזוהם. עקב קריסת הגשר, החומרים הרעילים שהיו בקרקעית הנחל צפו למעלה, ופגעו קשות בכל מי שנפל לתוכו, כולל אלה שהיו עדים לכך וקפצו לנחל כדי לחלץ את הנופלים. שישים ותשעה נפצעו מהם כמה שנפצעו קשה, וארבעה ספורטאים יהודיים מאוסטרליה קיפחו את חייהם:

גריגורי סמול מת במקום, כתוצאה מחבלה שנגרמה לו עקב הנפילה.

יטי בנט נפטרה כעבור שעות אחדות כתוצאה מחנק.

אליזבט סווצקי נפטרה אחרי כשבועיים, כתוצאה מזיהום בדרכי הנשימה.

וורן זינס הלך לעולמו אחרי כחודש, כתוצאה מפטרייה שגרמה לזיהום בגופו.

למרות הזעזוע מן האסון – שבתחילה עדיין לא עמדו על מלוא היקפו, ולא הבינו את ממדיו הנוראיים – הוחלט לקיים את כל תחרויות המכביה, אך באיחור של יממה. המשלחת האוסטרלית התעלתה במיוחד: היא החליטה להישאר במכביה, וביקשה לקחת חלק במשחקים.

טקס הפתיחה נפתח במיצג מרשים של תנועה, זמר וצליל, משולב בטכניקות ובאמצעים מודרניים, שהציג תמונות היסטוריות מתולדות עם ישראל. המיצג נפתח בתיאור חורבן הבית השני ותפוצת ישראל לגלויות השונות, הציג תמונות היסטוריות מן הגולה ועד הקונגרס הציוני הראשון, המחיש את ההיאחזות המחודשת בארץ במהלך המאה התשע-עשרה והמאה העשרים, הבליט את העלויות השונות ואת ההתיישבות, והדגיש את הכרזת המדינה ואת קליטת העלייה במדינת ישראל. המיצג הסתיים בקריאה ישירה לעלייה לארץ וללקיחת חלק בבנייה.

מיקי ברקוביץ, הכדורסלן הישראלי המצטיין, נשא את לפיד המכביה בטקס הפתיחה. חלקה עמו את התפקיד **קרי סטראג**, המתעמלת היהודייה מארצות הברית שזכתה במדליית זהב באולימפיאדת אטלנטה. **יעל ארד**, שזכתה במדליית ארד באולימפיאדת ברצלונה, הדליקה את הלפיד ליד קברות המכבים במודיעין. הלפיד עבר ממנה לשוער הכדורגל המיתולוגי **יעקב חודורוב**, שנבחר להשביע את כל המשתתפים. הגולש **גל פרידמן**, מדליסט הארד מאטלנטה, נשא את דגל המשלחת הישראלית.

בעשרת ימי המכביה התקיימה במקביל גם **מכביית נכים**. הפעם שוב התקיימה גם **מכביית נוער**, שכללה 900 בני נוער מ-26 מדינות, שהתחרו ביניהם ב-11 ענפי ספורט.

טקס הנעילה של המכביה התקיים הפעם באתר ההנצחה של חיל השריון בלטרון. נטל בו חלק ראש הממשלה, **בנימין נתניהו**. הזמרת **שולי נתן** ריגשה במיוחד כששרה את שירה של **נעמי שמר** 'ירושלים של זהב'.

המכביות במאה ה-21:

מכביות בצל הטרור והניסיונות להגעה להסכמי שלום

משתתפות צעירות בהתעמלות אמנותית

המכביה ה-16

המכביה השש-עשרה נערכה במחצית השנייה של יולי 2001, באמצע גל הטרור הנורא, המוכר בהיסטוריוגרפיה הישראלית בשם 'האינתיפאדה השנייה'. המכביה נפתחה כמה שבועות בלבד אחרי הטבח הנורא של 21 צעירים יהודיים, רובם עולים חדשים מברית המועצות, שהתרחש בליל שבת, ה-1 ביוני 2001, בכניסה למועדון הריקודים הפופולרי 'דולפי' שהוקם באתר שבו שכן בעבר 'הדולפינריום'.

האינתיפאדה השנייה פרצה בספטמבר 2000, פחות משנה לפני קיום המכביה, אחרי שביוני 2000 נכשלו 'שיחות השלום' בחסות נשיא ארצות הברית **ביל קלינטון**, בין ראש ממשלת ישראל **אהוד ברק** ובין יושב ראש הרשות הפלסטינאית, **יאסר עראפת**. בשיחות אלו הציעה ישראל לפלסטינאים יותר מ-90% משטחי יהודה, שומרון ורצועת עזה – אך ההצעה לא סיפקה את עראפת ואנשיו, שדרשו את מלוא 100% של השטחים, את שיבתם של הפליטים הערביים וצאצאיהם ממלחמת העצמאות שהתרחשה ב-1948, ואת השליטה המלאה בעיר העתיקה של ירושלים.

אחרי כשלוש 'שיחות השלום' ניתנה הוראה מפורשת של עראפת להעצים את הטרור: מאות יהודים נרצחו ואלפים נפצעו. התירוץ שעראפת השתמש בו – שהיום ברור שהיה בגדר תירוץ בלבד, וכי האינתיפאדה תוכננה היטב מראש – היה עלייתו של אריאל שרון, אז ראש האופוזיציה, להר הבית. עראפת טען – טענה חסרת שחר, שנעשה בה שימוש חוזר זה עשרות שנים ושתמיד מלהיטה את היצרים – כי "היהודים רוצים לפגוע באל-אקצה ולהשתלט על הר הבית". הוא דאג לכך שהאינתיפאדה תכונה בשם המטעה 'אינתיפאדת אלאקצה'.

אירועי האינתיפאדה, ובפרט הטבח ליד הדולפינריום, כמעט גרמו לדחיית המכביה. אולם, בסופו של דבר, ראשי 'מכבי' – בגיבויה המוחלט של ממשלת ישראל – החליטו לא להיכנע לטרור, להשקיע רבות בסידורי ביטחון כבדים, ולקיים את המכביה כמתוכנן.

למרות הטרור, הגיעו למכביה 2,200 ספורטאים מ-46 מדינות בעולם. בנוסף, השתתפו בתחרויות גם 1,100 ספורטאים ישראליים. טקס הפתיחה של המכביה השש-עשרה התקיים לראשונה באצטדיון טדי בירושלים, אולי במטרה להשכיח את אסון הגשר שאירע ברמת גן בפתיחת המכביה הקודמת. הטקס נערך בנוכחות הנשיא **משה קצב**, ראש הממשלה **אריאל שרון**, ראש ממשלת רומניה ועשרות מכובדים, יהודים ושאיינם יהודים, מהארץ ומהעולם, והפך למפגן סולידריות עם מדינת ישראל באחת משעותיה הקשות. שיאן הקפיצה במוט **אלכס אברבוך** נשא את לפיד המכביה, והשחיינית הישראלית המצטיינת **קרן-אור לייבוביץ**, האלופה הפארא-אולימפית בעלת 7 המדליות – בהן 4 מדליות זהב – הדליקה את אש המכביה.

טקס נעילת המכביה התקיים בבריכת הסולטן בירושלים במעמד ראש הממשלה, **אריאל שרון**, וראש עיריית ירושלים, **אהוד אולמרט**. השניים הבליטו בנאומי הסיום שלהם את אי-הכניעה לטרור ואת ביטחונם כי יובס.

המכביה ה-17

לזכר קורבנות אסון 'גשר המכביה'

המכביה השבע-עשרה התקיימה בין ה-11 ל-22 ביולי, 2005. למכביה זו הגיע מספר שיא של 7,326 ספורטאים יהודיים מ-55 מדינות בכל רחבי תבל.

טקס הפתיחה נערך בנוכחות נשיא המדינה, **משה קצב**, וראש הממשלה, **אריאל שרון**. גולש הרוח הישראלי **גל פרידמן**, שזכה במדליית זהב אולימפית – והיה לישראלי היחיד עד כה שזכה בשתי מדליות אולימפיות – נשא את הלפיד ואף הדליק את אש המכביה.

במכביה זו השתתפו ספורטאים בינלאומיים ומדליסטים אולימפיים מן השורה הראשונה בעולם. בענפים אחדים – כגון: ג'ודו, טריאתלון, סיף, קארטה, חוגבי, שחיה, שחמט ועוד – התקיימו תחרויות ברמות בינלאומיות מהגבוהות בעולם.

אריק זאבי, אז אלוף אירופה בג'ודו שלוש פעמים ברציפות - בתחרויות שנערכו בפיז'ו ב-2001, בדיסלדורף ב-2003 ובבוקרשט ב-2004 ומאוחר יותר מדליסט אולימפי, נטל חלק בולט בטקס הנעילה.

המכביה ה-18

מכביה עממית

המכביה השמונה-עשרה, שנקראה גם **מכביית הח"י**, ונערכה החל ב-11 ועד ה-23 ביולי, 2009. גם למכביה זו הגיעו קרוב ל-7,500 ספורטאים יהודיים מכ-50 מדינות בעולם.

הספורטאים התחרו במכביה ב-108 טורנירים מגוונים, שנערכו במקומות שונים בארץ. יש הטוענים כי בעצם קיומם של כל כך הרבה טורנירים בתוך עשרה ימים, נשבר שיא עולמי...

במסגרת המכביה השמונה-עשרה, התקיימה גם **'מכביה עממית'**, שהייתה פתוחה לקהל הרחב. ספורטאים רבים, חובם ישראלים, התחרו באירועי 'המכביה העממית', שהתקיימה בימי שישי. כך, כדוגמא, השתתפו מאות במרוץ אופניים, ואילו עשרות אלפים צפו בתחרויות שיט, שנערכו לאורך חופי הים התיכון.

טקס הסיום של אירועי המכביה השמונה-עשרה התקיים בלטרון ונחשב לאחד הטקסים המרשימים ביותר שנערכו בישראל.

המכבייה ה-19

מכביית הנוער

המכבייה התשע-עשרה התקיימה החל ב-18 ועד ה-30 ביולי, 2013. הפעם השתתפו במכבייה 9,000 ספורטאים מ-78 מדינות ובהן – לבד מהמדינות שהשתתפו כבר במכבייות – אלבניה, זימבבואה, מאוריציוס, מונגוליה וקובה. המשלחת הישראלית הייתה הגדולה ביותר, ומנתה 2,943 משתתפים.

טקס הפתיחה התקיים ב'אצטדיון טדי' בירושלים במעמד ראש הממשלה, בנימין נתניהו, ונשיא המדינה, שמעון פרס. את לפיד המכבייה הדליקה אלי רייזמן מארצות הברית, שזכתה בשתי מדליות זהב בהתעמלות מכשירים באולימפיאדת לונדון, 2012.

במכבייה התשע-עשרה התחרו בארבעים ענפי ספורט. 'מכביית הנוער' הוכזה ב'מכון וינגייט', שם נערכו לא רק פעילויות הספורט, אלא גם פעילויות הווי מגוונות. תחרויות מיוחדות נערכו לנכים וכן למבוגרים בגילים שונים (מסטרס).

גם טקס הסיום נערך ב'אצטדיון טדי', ונכחו בו, בין היתר, ראש עיריית ירושלים, ניר ברקת, הרמטכ"ל, בני גנץ ויושב ראש מכבי העולמי, יאיר המבורגר. הטקס הסתיים במסיבת רוק המונית וסוחפת.

במכבייה זו נמשכה המסורת של ספורטאים שבאו להשתתף במכבייה, ולאחריה החליטו להישאר בארץ. עלתה על כולם המשלחת מקובה, ששליש מספורטאיה החליטו לעלות לישראל.

המכבייה ה-20

80 מדינות לב 1

המכבייה ה-20 התקיימה החל ב-4 ביולי ועד ל-18 ביולי והייתה הגדולה והמוצלחת ביותר. הגיעו אליה יותר מ-9,000 ספורטאים משמונים מדינות. לראשונה השתתפו מדינות קוריאה הדרומית, טיוואן, ויאטנם, סינגפור, בקבדוס, הרפובליקה הדומיניקנית, סורינאם, ג'מייקה, קמבודיה, יפן, בוליביה, איי קיימן, פורטו ריקו, סין, לוקסמבורג, קזחסטן, ואוזבקיסטן. מדינות שהשתתפו בפעם השנייה במכבייה היו קובה, מרוקו, קורסאו, הונדורס, ניקרגואה וסלבדור. במכבייה התקיימו טורנירים ב-65 אתרי ספורט ברחבי הארץ כאשר ירושלים הייתה בירת המכבייה ואירחה לצד התחרויות המרכזיות גם את האירועים הגדולים של המכבייה. טקס הפתיחה התקיים באצטדיון טדי לעיני 27,000 צופים במעמד נשיא המדינה, ראש הממשלה, ראש העיר ירושלים, שרת התרבות והספורט, שגרירים, אנשי עסקים, הנהלת התנועה מהארץ

העולם, תורמים, אורחים וכמובן הספורטאים שצעדו במצעד משלחות מרהיב ומרגש. ירושלים אירחה גם את ערב הגאלה לכבוד

המכביה וחגיגות 50 שנה לאיחודה של העיר, מרוץ חצי המרתון, קבלות שבת, טקס בני ובנות מצווה בכותל לצד טיולים באתריה ונופיה שאורגנו לטובת המשתתפים כולם.

מכביית הנוער התקיימה בחיפה. זו הפעם הראשונה שחיפה מארחת את המכביה ושיתוף הפעולה היה יוצא מן הכלל. העיר ארחה את 2,000 בני הנוער בחום ובאהבה. HUB הנוער נבנה בספורטן והיה מוקד בילוי ופנאי לבני הנוער שלא התחרו. ב-HUB התקיימו פעילויות חינוך ותרבות שהועברו על ידי מכבי צעיר ועל ידי גופים מקצועיים נוספים וחוף הים של מלון לאונרדו הפך להיות חוף המכביה. בחיפה נערכו מסיבות נוער משותפות עם הנוער החיפאי והעסקים בעיר העניקו הטבות למשתתפים. התגובות היו נלהבות ואנו מקווים להמשך שיתוף פעולה פורה עם עיריית חיפה ואנשיה.

למכביה הגיעו ספורטאים ומדליסטים אולימפיים. ג'ייסון ליזאק ולני קרייזלברג - מדליסטים אולימפיים בשחייה קפצו לבריכת השחייה יחד עם אנתוני ארווין, זוכה מדליית הזהב באולימפיאדת ריו, שגם זכה להדליק את לפיד המשחקים בטקס הפתיחה. לצידו, שחה, ונשא את לפיד המכביה, השחיין הצרפתי פביאן ז'ילו, גם הוא מדליסט אולימפי. את המכביה ליוו לאורך כל הדרך המדליסטים הישראלים אריק זאבי, ירדן ג'רבי, אורי ששון והמתעמלת האולימפית נטע ריבקין.